

100X100

HET LOKALE BESTUUR IN DE NETWERKDEMOCRATIE

Tientallen burgers staken een thermometer
in hun lokale bestuur

**Test je
gemeente
zelf**

.....
Mies is veel succes gewenst
door bestuurders

.....
Analyse van de stand van
de netwerkdemocratie
*en hoe we die kunnen
versterken*

.....
Dian Vrijmens:
'Heel voorzichtig
toenadering zoeken'

.....
Kim Putters beschouwt

WIE WAREN 100X100

Van 41 gemeenten is een uitgebreide balans opgemaakt door correspondenten die zich een jaar hebben ingezet. Daarnaast zijn er nog correspondenten geweest die een kortere tijd verbonden zijn geweest aan 100x100.

Koepelorganisaties in het lokale bestuur hebben 100x100 onder de nodige aandacht gebracht, zoals de Vereniging van Griffiers, de vereniging Raadslid.nu, de VNG, het Netwerk Overheidsparticipatie en De Gemeenteraad van de Toekomst.

Het initiatief is financieel ondersteund door de Stichting Democratie & Media, het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

100x100 is een gezamenlijk initiatief van Marije van den Berg (Whiteboxing), Jornt van Zuylen (Ministerie van Binnenlandse Zaken), Yvette Jeuken (Netwerk Democratie) en Sofie Smeets (freelance politiek antropoloog).

CORRESPONDENTEN

Flip Bakker
Kees Bakker
Leida van den Berg
Angélique Boel
Bob Boelens
Rense Bos
Irma Dekker
Mirry Dijkstra
Jan Geerders
Marianne Haan
Gaby Haukes
Nanneke van der Heijden
Ger Heijman
Derk Hueting
Aniëlla van den Heuvel
Michiel Janssen
Bert Jeuken
Veronique de Kwant
Jeenke van Linge
Mies van der Loo
Jasper Loots
Wouter van der Pijl
Gerdine van Ramshorst
Vincent van Stipdonk
Sofie Smeets
Bram Talman
Gerwin Verschuur
Dian Vrijmens
Jorieke Vermeulen
Lydia Zwier

AUTEURS MAGAZINE

Hein Albeda
Marije van den Berg
Mirry Dijkstra
Daniëlle Jansen
Yvette Jeuken
Conny de Laat
Mies van der Loo
Jasper Loots
Jaap Luikenaar
Ben Nitrauw
Jan Paffen
Miny Rajiv
Sofie Smeets
Michael Vos
Hems Zwier
Lydia Zwier-Kentie

100X100-COCKPIT

Yvette Jeuken
Marije van den Berg
Sofie Smeets
Jornt van Zuylen
Michael Vos (stagiair)
Cynthia Lenzun (stagiair)

OVERKOEPELENDE ANALYSE

Yvette Jeuken (hoofdonderzoeker)
Cynthia Lenzun (stagiair)
Michael Vos (stagiair)

VORMGEVER

Jurgen Jasper, jurgenjasper.nl

DRUKKER

Atelier Lukes/HBG, Leiden/Vysokē Myto

**NET
WERK
DEMO
CRATIE**

white
boxing

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

STIMULERINGS
FONDS
VOOR DE
JOURNALISTIEK

STICHTING
DEMOCRATIE
EN MEDIA

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN VAN 100X100

- Binnen de gemeenten is **volop aandacht** voor de participatiesamenleving en de nieuwe verhoudingen in het publiek domein. Er wordt zelfs gesproken over een doe- of netwerkdemocratie. De intenties zijn positief, veel gemeenten willen aan de slag met nieuwe manier van werken.
- Maar **er is een verschil tussen woord en daad**. De praktijk is weerbarstig. De wil is er, maar de meeste gemeenten weten nog niet h^oe ze het moeten aanpakken. Het blijkt lastig om echt buiten de kaders te denken/werken.
- Toch zijn er ook plaatsen waar het wel lukt om vernieuwende **experimenten** te starten. Daarbij gaat het niet alleen over burgerkracht (meedenken en initiatief nemen) maar ook over **burgermacht: meebeslissen en zeggenschap in het publieke domein**. Het kan dus wel, maar is nu nog heel beperkt zichtbaar.
- De meeste gemeenteraden zijn hier echter nog niet aan toe, ze zijn nog erg intern gericht, bezig met partijpolitieke processen en oude routines. De correspondenten zien nog weinig reflectie op het eigen functioneren van de gemeenteraad, laat staan een reflectie op democratische waarden in het lokaal publiek domein. **Het raadslid als procesarchitect voor lokale democratische processen is nog ver te zoeken.**
- Door de mooie woorden en positieve houding van de gemeente worden **de verwachtingen bij burgers wel steeds hoger**. En als er dan geen werkelijke verandering komt ligt de volgende teleurstelling op de loer.
- Uiteindelijk moeten we het samen doen; gemeente en burgers maken samen een vitale lokale democratie. En dat is **een zoektocht waarbij je elkaar de ruimte moet geven om te experimenteren**. Zowel binnen als buiten de raadzaal.

.....
Mies is veel succes gewenst
door bestuurders p.18

.....
Analyse van de stand van
de netwerkdemocratie
en hoe we die kunnen
versterken p.20 & p.28

.....
Dian Vrijmens:
'Heel voorzichtig
toenadering zoeken' p.10

.....
Kim Putters beschouwt p.38

INHOUD

4	De thermometer in het lokale bestuur
6	Facts & Figures
8	4 x inzicht
10	'Ze lijken minder bang om het niet te weten'
12	'Mijn beeld van raadsleden is 180 graden gedraaid'
13	Van 100x100 naar G1000 / G1000
14	'Haal het naar je toe'
15	Communicatief leiderschap gevraagd
16	Mislukkingstolerantie
17	De doe-democratie vraagt om nieuwe spelregels
18	'Ik ben reporter én activist'
20	ANALYSE: 100X100 MAAKT DE BALANS OP
28	ESSAY: PLEIDOOI VOOR LOKALE DEMOCRATISCHE REFLECTIE
35	It takes two to tango
36	Is Voorst al veranderd?
38	Kim Putters beschouwt
40	Bob en Jeroen in de chat
42	Van ouderwetse raadsleden en nieuwe burgers
44	Debat of dialoog?
45	Gephyrofobie
46	Test je gemeente zelf

DE THERMOMETER IN HET LOKALE BESTUUR

De correspondenten van 100x100 onderzochten of de Nederlandse gemeenteraden klaar zijn voor de netwerkdemocratie.

DANIËLLE JANSEN
HAARLEMMEER
@ecritures

Daniëlle is een digitale innovator bij
Digital Ants (digitalants.nl)

De Tilburgse hoogleraar vergelijkende bestuurskunde Frank Hendriks benoemde het begin mei 2014 hardop in het NRC: ‘Burgerparticipatie is heel hot bij de collegevorming’. Een paar mooie zinnen in het collegeplan zetten is dan ook zo gedaan. Maar als gemeenteraad ook daadwerkelijk de handen ineen slaan met enthousiaste - en ook minder enthousiaste - burgers? Dat is heel wat lastiger.

In het collegeprogramma “Krachtig Samen Werken” van de Haarlemmermeer zijn de intenties van de poldergemeente duidelijk. “Om samen te kunnen optrekken met inwoners, bedrijven en organisaties moet de gemeente zich gedragen als een open overheid die meedenken, meepraten en meebeslissen stimuleert en die ruimte biedt aan initiatieven vanuit de samenleving.” Hoe de gemeenteraad deze intenties gaat omzetten in concrete acties wordt in het collegeprogramma zelf niet beschreven.

Bekijken of gemeenteraden klaar zijn voor de opkomende netwerksamenleving en hoe ze daar vorm aan geven. Dat is een van de belangrijkste redenen waarom begin dit jaar het 100x100 project is opgezet. Net voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 werden correspondenten geworven voor het project. Samen willen de vrijwilligers onderzoeken hoe in honderd gemeenten alle mooie plannen voor meer burgerparticipatie en wat minder overheidsdwang worden omgezet in concrete acties. Hoe zorg je ervoor als gemeente dat je ‘ja, mits...’ kunt zeggen op initiatieven van burgers uit de gemeenten in plaats van ‘nee, tenzij...’? Welke cultuuromslag is daarvoor nodig op het gemeentehuis? En bij burgers?

Alle 100x100 correspondenten waren vrij om zelf te verzinnen hoe zij het liefst onderzoeken hoe hun gemeente plannen omgaat met overheidsparticipatie. Zo gingen de 100x100 correspondenten Hems Zwier (Voorst) en Lydia Zwier-Kentie (Zutphen) in juni letterlijk de markt op met hun vragen aan de burgers van beide gemeenten. Op zoek naar dromers, doeners en denkers om hen te vragen hoe zij vinden dat de gemeente Voorst hen helpt hun burgerinitiatieven te verwezenlijken. Anderen bezochten gemeenteraadsvergaderingen of spraken af met burgers of lokale organisaties. Daarvan doen ze verslag in de Facebookgroep of in de (lokale) media.

Het gevaar in de doe-democratie is dat burgers met van alles mee mogen doen, maar dat de gemeente de lijnen uit blijft zetten, financieel de touwtjes in handen houdt en uiteindelijk het laatste woord heeft bij beslissingen. Het is niet eenvoudig om daadwerkelijk burgerparticipatie in die doe-democratie te faciliteren als het een niveau van bloembollen planten en straatmeubilair vervangen overstijgt.

Opvallend is dat veel gemeenten hun belangrijkste rol in overheidsparticipatie vooral lijken te zien als geldschietter.

Dat terwijl een gemeente zoveel andere mogelijkheden heeft om bewonersinitiatieven te stimuleren, faciliteren of regisseren. De raad zou wet- en regelgeving kunnen verminderen of verbeteren, advies en ondersteuning door ambtenaren bieden, faciliteiten als locatie ter beschikking stellen of actieve burgers en organisaties met elkaar in contact brengen.

In de gemeente Teylingen wordt op initiatief van wijkregisseur Bart van Konijnenburg een ‘lokaal fonds’ voor financiering van plaatselijke initiatieven opgestart. Particulieren, bedrijven en organisaties als het Oranjefonds kunnen zorgen voor de vulling van het fonds. Als je een financiële bijdrage wilt uit het fonds, moet je eerst via crowdfunding zelf geld binnenhalen. Dit binnengehaalde bedrag wordt verdubbeld door het lokale fonds. **Een uitgesproken kans voor een gemeente om eens op een innovatieve wijze een financiële bijdrage te leveren aan lokale burgerinitiatieven.**

Geeske Wildeman, de 100x100-correspondent in Leiderdorp, heeft wel een concrete tip voor de bestuurders op het lokale pluche om met de participatiesamenleving om te gaan. Wildeman: “Zoveel mogelijk uit de raadszaal wegblijven! Hoe mooi die in Leiderdorp ook is. Laat je kostbare tijd niet verloren gaan in acht politieke - of fractievergaderingen per maand en vijf-tien uur stukken lezen die door ambtenaren zijn opgesteld. “Begin mei werd het Leiderdorpse coalitieakkoord met de veel-zeggende titel “Van meepraten naar meedoen” gepresenteerd in de raadszaal. Een gemiste kans volgens Wildeman. “Waarom je akkoord aan ‘de Leiderdorpse samenleving’ voorleggen in je eigen huis? In de zaal waar de Leiderdorpse inwoner, getalsmatig verreweg de grootste groep ‘actieve burgers’, nooit komt en waar nog nooit een burgerinitiatief is geboren.” ●

In het hart van dit magazine staat de analyse van alle onderzoeksresultaten van alle correspondenten. Daarnaast vind je in dit magazine interviews met en artikelen van 100x100-correspondenten, over hun ervaring en de uitkomsten van hun ‘burgeronderzoek’.

Dit magazine is gemaakt door de correspondenten van 100x100 - en is daarmee in zichzelf een vorm van burgerjournalistiek.

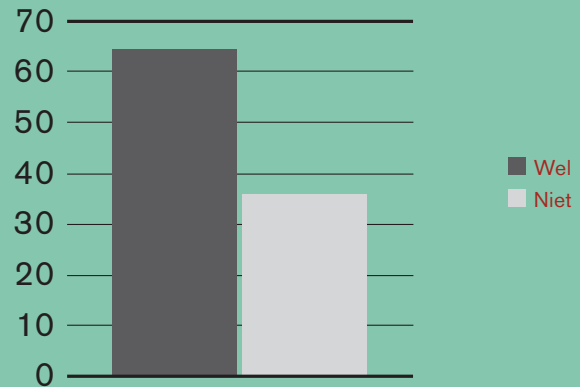
Over de correspondenten

19 maart 2014 startte 100x100 met – binnen 1 maand – **139** correspondenten

91% van de correspondenten vond het correspondentschap erg leuk en **64%** van de correspondenten geeft aan graag door te willen gaan met het correspondentschap.

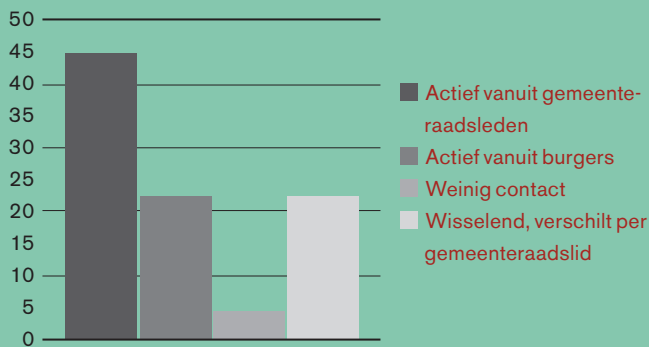
15 november 2014 leverden **41** correspondenten een verslag in en vulden **24** correspondenten de enquête in.

In 35% van de gemeenten heeft de correspondent geen contact kunnen leggen met gemeenteraad

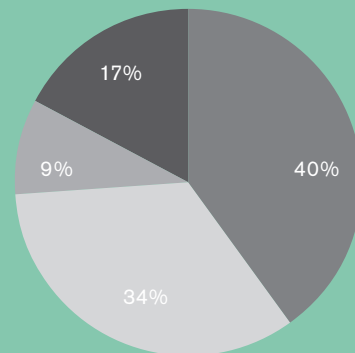

facts &

Actief contact tussen burgerinitiatieven en de gemeenteraad in bijna de helft van de gemeenten

Bijna 75% van de gemeenten geeft actief ruimte aan maatschappelijk initiatief. De helft daarvan is zelfs vernieuwend.

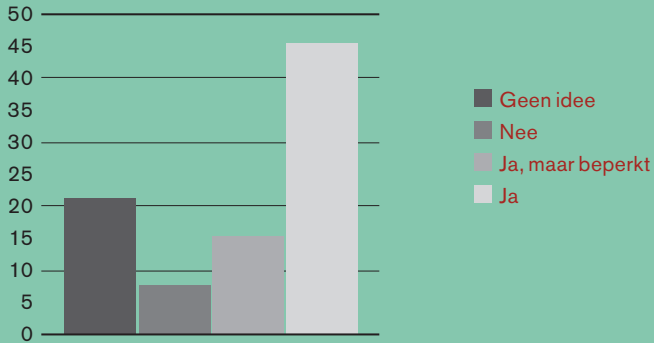
Voorbeelden van vernieuwend ruimte maken die correspondenten noemen

- D100 Breda: www.d100breda.nl/ 100 burgers praten mee over 'duurzaamheid'
- Dorpsplannen maken door burgers over leefbaarheid in Goes
- Presentatie 'burgerinitiatieven' in de gemeente Wageningen
- Inspraak op alle gemeenteraadsonderwerpen in de gemeente Schiermonnikoog (dus niet alleen deelonderwerpen)
- Kadernota Samenspraak en collegeakkoord Samenspraak in de gemeente Zoetermeer

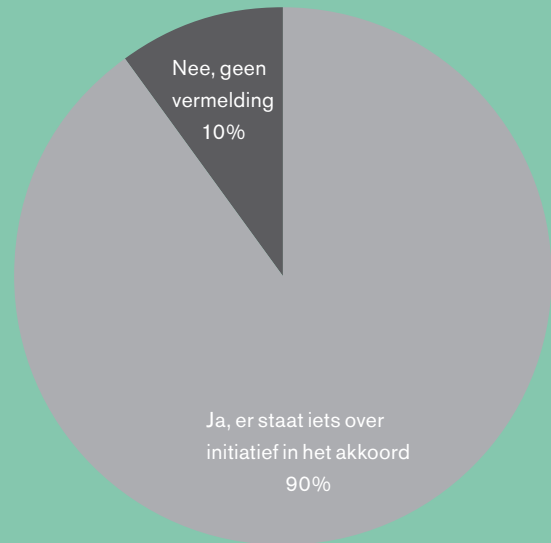
- Ja, de gemeente maakt ruimte op vernieuwende wijze
- Ja, maar niet geheel vernieuwend
- Nee, weinig aandacht voor maatschappelijk initiatief
- Weet ik niet, wordt weinig ruchtbaarheid aan gegeven

- G150 Utrecht over het thema 'energie'
- In Amsterdam: experimenten met zelfbeheer, buurtwetten, conferenties voor burgers om mee te denken en doen en er zijn participatiemakelaars en medewerkers om bewoners te wijzen op de mogelijkheid burgerinitiatieven in te dienen

Is er ondersteuning? Bijna alle vormen van ondersteuning is in de vorm van beschikbaar stellen van budget of subsidie. In de gemeente Voorst wordt met een buurtbudget geëxperimenteerd

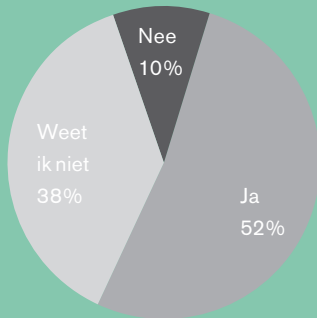

Beperkte steun is er in de vorm van uitspraken over maatschappelijk initiatief in college- en coalitieakkoorden

figuren

In de helft van de gemeenten heeft initiatief een plek in de begroting. Maar in bijna 40% is dat niet duidelijk.

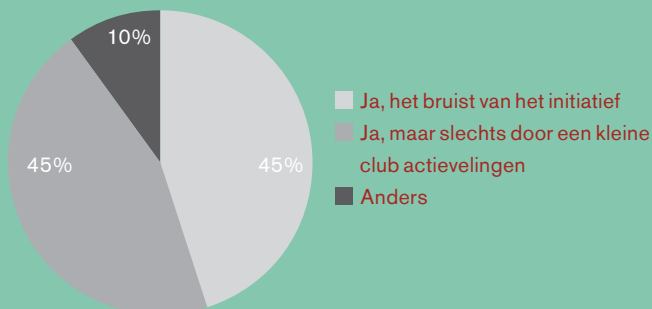
En verder

Slechts **18%** van de correspondenten is van mening dat de gemeente klaar is voor de netwerkdemocratie. **55%** twijfelt en **27%** denkt van niet.

Volgens correspondenten is ruim **68%** van de gemeenten (hard) op zoek naar nieuwe vormen van besluitvorming en nieuwe manieren om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief.

Volgens correspondenten heeft ruim **75%** van de gemeenten behoefte aan meer informatie over nieuwe vormen van besluitvorming en nieuwe manieren om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief.

Maatschappelijk initiatief leeft in alle gemeenten

91% van de correspondenten vond het correspondentschap erg leuk en **64%** van de correspondenten geeft aan graag door te willen gaan met het correspondentschap.

Slechts **38%** van de gemeenten geeft op de website informatie over of voor maatschappelijk initiatief, waarvan **17%** slechts voor een beperkt doel. Voorbeelden die door correspondenten gegeven worden zijn:

www.zeist.nl/Wonen_en_leven/Wonen/Wijkteams_en_wijkmanagers

www.jijmaaktutrecht.nl

www.schiermonnikoog.nl/actueel/schiermonnikoog-op-morgen_3371/

www.idealenkompas.nl/overzicht/968/

4x inzicht

Wat is in de ogen van de correspondenten uit Cuijk, Breda, Gouda en Groningen de stand van hun gemeente?

MICHAEL VOS

Bestuurskundige en stagiair van 100x100
@MichaelVos94

‘NU ANDERE PRIORITEITEN’

‘De gemeente Cuijk is erg bijzonder, het is onderdeel van de CGM gemeente (Cuijk, Grave en Mil). Op de avond van 4 december is er pas over de begrotingen gestemd. Dit is natuurlijk erg laat, zeker met de transitie die op 1 januari 2015 al in gaat! In de raad is er veel ruzie, geen enkele deelraad wilt betalen. **Ik hoor wel eens: “We komen eruit!”**, de vraag is **natuurlijk hoe**. Op dit moment is er geen budget voor initiatieven, wel kennen we een dorpsraad in Beers die samen met de inwoners een integraal dorpsontwikkelingsplan (IDOP) heeft samengesteld.

Hier is toentertijd wel door de gemeente budget voor vrijgemaakt. Het feit dat er momenteel niet wordt gesproken over initiatieven maakte mijn correspondentenschap wel moeilijk. Een tijd terug sprak ik met de griffier over burger- en maatschappelijke initiatieven, hij vond het erg interessant maar er is simpelweg geen tijd geweest om dit onderwerp op de agenda te krijgen. Natuurlijk wordt er wel eens gesproken over dit onderwerp binnen de fracties, maar er zijn nu andere prioriteiten.’

BERT JEUKEN
CUIJK

KOFFIEVERGUNNING

Om te beginnen heb ik met een paar enthousiaste ambtenaren gesproken die ik kende uit initiatieven die ik met Breda Duurzaam heb opgezet. Ik wilde weten welke invloed de raad en politiek nou eigenlijk hebben op het vormgeven van de energieke samenleving. **Via die ambtenaren hoorde ik van een nieuwe raadscommissie Burgerparticipatie, erg goed dat die na de verkiezingen is opgezet**. De commissie was onder ander bezig met een vraag die vaker bij gemeentes speelt: hoe geven we burgers genoeg ruimte, zonder dat er allemaal van elkaar losgezongen projecten ontstaan. En hoe voorkomen we tegelijk dat we te veel willen sturen, waardoor niemand meer mee wil doen. Als initiatiefnemer heb ik best vaak meegemaakt dat politiek en bestuur enthousiast waren, maar dat procedures en protocollen de uitvoering onmogelijk maakten. Ik vond het pijnlijk treffend dat deze commissie een keer in een oude fabriek wilde vergaderen, een inspirerende omgeving. Wat heb je dan nodig: tafel, beamer, koffie en thee. Daar hadden ze dan wel een vergunning voor nodig, vertelde een betreffende ambtenaar. Bij de aanvraag daarvan werden ze teruggefloten door een volgende, want voor zo’n vergadering was een aanpassing in het bestemmingsplan voor nodig. De raadscommissie heeft toen de wethouder moeten inschakelen om het alsnog gedaan te krijgen.

DERK HUETING
BREDA
www.dhuet.nl / @derkhueting

MUUR

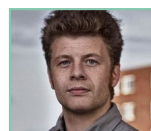
‘Samen met twee andere correspondenten, Marianne Haan en Aniëlla van den Heuvel, hebben wij ons vooral gefocust op de Raadsleden van Groningen en hebben wij van de meeste partijen in de Raad de fractievoorzitters geïnterviewd. Het is erg leuk om te zien dat de Raadsleden enthousiast staan tegenover burgerparticipatie, maar **een concrete rol innemen vinden ze over het algemeen nog erg lastig omdat er vaak tegenstrijdige belangen in het spel zijn**. Wat opvallend was, was dat de partijen aan de linkervleugel burgerparticipatie zagen als een middel om van onderaf te kunnen organiseren terwijl de wat rechtsere partijen het vooral zien als een middel voor burgers om te kunnen reageren op beleid van de gemeente. De Raad kijkt dus verschillend tegenover dit concept. Ook vonden wij het erg belangrijk om erachter te komen hoe de burgers het ervaren. We gingen in gesprek met een initiatiefnemer. Tijdens dit gesprek kwamen we erachter dat er in de eerste instantie meegedacht werd met de initiatiefnemer door de gemeente maar dat, naarmate het plan concreter werd, de initiatiefnemer het gevoel kreeg dat hij tegen een muur aan liep. De gemeente besloot toch om een ander plan uit te voeren. Toch is het nieuwe college echt bezig om het een wisselwerking te maken, het coalitieakkoord is doordrenkt met spreuken als ‘samen met stad’

JEENKE VAN LINGE
GRONINGEN

MEDE-INWONERS

‘Als correspondent heb ik mij vooral beziggehouden met het volgen van raadsdebatten en met het spreken van raadsleden, wethouders en de griffie. Wat mij opviel was dat de gemeenteraadsleden persoonlijk goed benaderbaar waren, je kon ze altijd bellen met een vraag. Zelfs de burgemeester stapt van zijn fiets af voor een goed gesprek! Op een gegeven moment kreeg ik een mail van de griffier of ik eens langs wilde komen om een praatje te houden in het restaurant van het gemeentehuis waar ze volgens de griffier erg lekkere koffie hebben. Bij binnenkomst viel mij meteen op dat het gemeentehuis erg toegankelijk is, je kan er in principe overal vrij bewegen! De sfeer tijdens het gesprek was erg informeel, eigenlijk sprak ik niet met iemand van het gemeenteparaat maar met een mede-inwoner die gewoon wat meer wist dan ik. Er bestond een onderling begrip, je wilt beide de gemeente verbeteren. Ze was bijzonder open over bijvoorbeeld de inrichting van de gemeente, het digitale raadsysteem en meer. Uit dit gesprek bleek maar weer dat Gouda een progressieve stad is die positief aankijkt tegenover maatschappelijk initiatief. **Het gaat best aardig in Gouda!**’

BRAM TALMAN
GOUDA
@multesimus

'Ze lijken minder bang om het niet te weten'

Zonder veel voorkennis stortte Dian zich in het 100x100-avontuur als correspondent in Huizen. Door gemeenteraadsleden vragen te stellen over hun verhouding met de samenleving, wilde ze informatie ophalen en hen tegelijkertijd prikkelen om hierover na te denken. Ondanks spannende politieke verhoudingen, maar dankzij een verrassende verkiezingsuitslag, heeft Dian een boeiende tijd achter de rug. 'En het gaat nog steeds door.'

Er is in Huizen een enorme politieke omslag geweest, legt Dian uit. Al 48 jaar lang had de VVD de meerderheid in de gemeenteraad. Doordat college en oppositie er jarenlang hetzelfde uitzag, ontstonden er vaste structuren en patronen, die de openheid van de gemeentepolitiek geen goed hebben gedaan volgens Dian. 'Het was niet transparant voor de burger of andere partijen hoe sommige afspraken tot stand kwamen. De gemeente was meer naar binnen gericht dan naar de samenleving.'

De gemeenteraadsverkiezing van 2014 leverde een verrassende uitslag op: de VVD was niet meer de grootste partij. Nu heeft Huizen een college en coalitie zonder VVD. De vroegere oppositiepartijen zoals D66, CU/SGP en GroenLinks zitten nu samen met het CDA in het college en voormalige coalitiepartijen VVD, PvdA en Leefbaar Huizen in de oppositie.

De omslag na de verkiezingen zorgde niet meteen voor een culturomslag. 'Het was jaren erg belangrijk geweest bij welke partij je hoorde. Er werd sterk in hokjes gedacht en het was belangrijk om te weten: ben je voor of tegen mij?' Dat merkte Dian toen ze haar eerste mail over 100x100 aan de Huizense fracties verstuurde: 'Raadsleden snapten niet wie ik was, waar ik vandaan kwam en wat ik wilde. Ik kreeg vooral veel tegenvragen en zelfs de vraag of ik wel wat positiefs zou schrijven over hun partij.'

KLEINE STAPPEN EN EEN LANGE ADEM

Om niet als een olifant in een porseleinkast rond te banjeren, koos Dian een voorzichtige benadering: 'Ik heb geen onderscheid gemaakt in politieke partij: ik heb alle fracties gelijk benaderd. En ik heb mijn gezicht heel veel laten zien. Vanaf april heb ik geen enkele commissievergaderingen meer gemist en vooral gekeken hoe het ging.' Op de vergaderingen sprak ze met raadsleden en langzaam maar zeker kon ze een stap verder gaan. Als Dian iets zag dat ze goed vond, dan liet ze dat bijvoorbeeld via twitter aan het raadslid weten: 'Als een raadslid in een debat het perspectief van burgers aannam, bijvoorbeeld met een vraag over hun privacy. Het viel me op dat raadsleden keihard werken, en alles naast hun baan doen. Daar heb ik een blog over geschreven. Ik wilde laten zien dat ik er niet was om mensen af te kraken, maar juist om iets op te bouwen.'

Pas toen Dian het gevoel had dat ze wat vertrouwen had gewonnen, is ze over inhoud gaan praten: over draagvlak, de rol van burgers, tekst in politieke programs. 'En pas

daarna kon ik vragen stellen, die raadsleden prikkelden om na te denken over de rol en de mogelijke bijdrage van de burger.'

Hoewel ze bescheiden is over haar rol, ziet ze wel een verandering: 'Gemeenteraadsleden realiseren zich steeds meer dat burgers niet eng zijn, maar dat ze iets te winnen hebben bij contact met de samenleving en de steun en het draagvlak dat daaruit kan komen. Ze lijken minder bang om het niet te weten en durven zich open te stellen voor suggesties van buitenaf. Doordat ik op een gegeven moment persoonlijk contact had opgebouwd met een aantal raadsleden blijft het gesprek hierover gaande en wisselen we tips en ideeën uit.

.....

Ze vertelt ze niet wat ze moeten doen, maar brengt bepaalde dingen wel voor het voetlicht, zodat ze zelf kunnen beslissen wat ze oppakken of niet

Dian maakte er ook werk van als ze zag dat iets mis ging of anders zou kunnen: 'Dan zei ik dat niet in het openbaar, met iedereen eromheen, maar bijvoorbeeld via een privéweet of email. Zo was er een groep bewoners actief betrokken bij een bouwproject in de gemeente Huizen, die tijdens een vergadering hun ideeën en adviezen mochten toelichten. Daarna werden ze weer naar de publieksbanken verwezen want als publiek mag je niet deelnemen in het debat. Toen het plan na hun presentatie, en dus buiten hun reactietijd, op veel punten afgekraakt werd door een raadslid uit de oppositie, verlieten ze woedend en teleurgesteld de raadszaal, maar door de inrichting van de raadszaal had bijna niemand dit in de gaten. Eén van hen gaf te kennen dat ze zich geschokt voelden, machteloos, alsof alle inspanning voor niets was. De volgende dag heb ik de wethouder gebeld, en haar verteld hoe de bewoners deze avond hadden beleefd. Zij had het niet gezien, maar heeft direct na mijn telefoontje contact met ze opgenomen en het vertrouwen hersteld. Als de wethouder dat niet gedaan had, dan was het project een grote domper geworden voor de deelnemers.' Zo probeert Dian een brug te vormen tussen gemeente en mensen in Huizen. Ze vertelt ze niet wat ze moeten doen, maar brengt bepaalde dingen wel voor het voetlicht, zodat ze zelf kunnen beslissen wat ze oppakken of niet.

DIAN STOPT NIET

Het project 100x100 loopt tegen zijn eind, maar Dian wil nog niet stoppen. 'Ik wil met een paar anderen een politiek café opzetten, een plek in Huizen waar over de politiek wordt gediscussieerd en waar burgers en politiek bij elkaar gebracht worden. Raadsleden kunnen buiten hun eigen kaders kijken, burgers en hun ideeën worden meer gezien.'

'Ik was een burger met de nodige scepsis, over politici, over de gemeente. En al die verhalen over participatie: ik wist het nog niet zo goed. Nu sta ik in het midden van de kloof, tussen burger en politiek in. Ik ben geen politicus en dat zal ik ook nooit worden. Maar ik ben ook geen mopperende burger aan de zijlijn meer. Door me als onafhankelijk burger met de politiek te bemoeien, kan ik raadsleden en burgers helpen in elkaars beeld te komen en blijven.' Door 100x100 is Dian dus ook veranderd: 'Zonder 100x100 was ik op mijn eigen feestje gebleven, nu heb ik er een feestje bij.' ●

DIAN VRIJMENS
HUIZEN
@dianvrijmens

SOFIE SMEETS
UTRECHT
@sofie_smeets

Irma Dekker (Drimmelen):

'MIJN BEELD VAN RAADSLEDEN IS 180 GRADEN GEDRAAID'

Het initiatief 'Lage Zwaluwe leeft!' uit Lage Zwaluwe laat goed zien welke mooie dingen er kunnen gebeuren als gemeente en bewoners samenwerken. Dat ontdekte correspondent Irma Dekker in Drimmelen.

Ik woon in Drimmelen, een gemeente bij Breda die bestaat uit een aantal dorpen, waaronder Lage Zwaluwe. Als ik aan raadsleden dacht, zag ik vooral partij-ideologische vrijwilligers die matig geïnformeerd zijn over de inhoud en vooral over straatstenen en spelfouten willen praten. Ik was niet de enige. Ondernemers uit Lage Zwaluwe, die ik sprak als correspondent voor 100x100, hebben geen hoge pet op van raadsleden, ambtenaren en wethouders. Maar door de interviews die ik als 100x100-correspondent met de raadsleden, ambtenaren en wethouders heb gehouden, is mijn beeld 180 graden gedraaid. Wat een passie en betrokkenheid hebben deze mensen. Zeker als ik kijk wat zij in hun vrije tijd allemaal voor elkaar hebben gekregen. En dat in het lastige spel dat democratie heet!

JEU-DE-BOULES

Zwaluwe leeft! is in juni 2014 opgericht door burgers uit Lage Zwaluwe, voornamelijk ondernemers uit het dorp. Met het initiatief willen ze leefbaarheid in Lage Zwaluwe verbeteren, zowel door fysiek als sociale maatregelen. Na de eerste brainstorm sessie met meer dan 100 ideeën hebben ze vijf werkgroepen opgericht en een fikse aantal speerpunten opgesteld. Ze hebben contact opgenomen met de gemeente en waar mogelijk aansluiting gezocht bij het coalitieprogramma. Op het eerste gezicht lijkt Zwaluwe leeft! misschien een platform ter promotie van Lage Zwaluwe: horeca, bedrijven en verenigingen kunnen hun activiteiten presenteren. Maar toen ik als correspondent deelnam aan één van de werkgroepen, zag ik dat er meer speelde. Een jeu-de-boulesbaan is er niet alleen voor de vereniging, maar zorgt ook voor meer sociale contacten in het dorp. Een 'shop in shop'-opzet is zeker een interessante business case, maar kan ook voorkomen dat een winkelstrip failliet gaat en promoot meer diversiteit van winkels in Lage Zwaluwe. En goede, toegankelijk wegen bij evenementen en een groenere uitstraling is natuurlijk handig voor de organisatoren, maar de lokale bevolking heeft daar ook veel profijt van.

Het is dan ook niet gek dat wethouders en raadsleden enthousiast zijn over dit initiatief. Zwaluwe leeft! is sterk in het opzetten van netwerken, mensen en bedrijven bij elkaar brengen. De gesprekken tussen Zwaluwe leeft! en de gemeente Drimmelen hebben er niet alleen voor gezorgd dat de plannen realistischer zijn geworden, maar de leden van het initiatief hebben ook meer begrip gekregen voor de aanpak van de gemeente en de vele belangen die een gemeente moet dienen. Dit is grote winst, want dat kan alleen als er goed contact is tussen twee partijen. Financiële onzekerheid vanuit de gemeente Drimmelen is voor sommige leden lastig, maar het zouden geen echte ondernemers zijn als ze niet op zoek zouden gaan naar alternatieve sponsoring of crowdfunding.

Net als Zwaluwe leeft! ben ik benieuwd hoe de raadsleden hierbij gaan aanhaken, dat biedt een mooi vervolg voor mij als correspondent. ●

Als ik aan raadsleden dacht, zag ik vooral partij-ideologische vrijwilligers die matig geïnformeerd zijn over de inhoud en vooral over straatstenen en spelfouten willen praten

**IRMA DEKKER
DRIMMELEN**

publiek ondernemer, o.a. bij de
gemeente Breda
@dekkerirma

Van 100x100 naar G1000 in Amsterdam

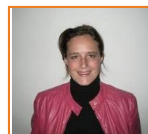
Onmiddellijk nadat 100 x 100 in Utrecht het startschot had gegeven aan een initiatief dat zoveel mogelijk vrijwilligers probeerde te stimuleren om in hun eigen gemeente als onafhankelijk correspondent de nieuwe gemeenteraad te gaan volgen, ging een steeds groeiende en open groep Amsterdammers onmiddellijk ter plaatse aan de slag om hun stad hierin te vertegenwoordigen. Er vinden nogal wat verschuivingen plaats op de bestuurlijke kaart van Amsterdam, nu de indeling in stadsdelen wordt opgeheven om plaats te maken voor een bestuurlijk stelsel dat een gemeenteraad kent die voortaan wordt geadviseerd door bewonerscommissies. Vooral de nieuwe verhoudingen tussen bewoners en de gemeente is belangwekkend: welke stadszaken worden voortaan aan de buurt overgelaten en welke thema's zijn voorbehouden aan de centrale stad?

De club van G1000 vatte al gauw het plan op om een Burgertop te gaan organiseren. Daar moeten de vragen en antwoorden over actuele en tijdloze thema's die de stad Amsterdam bezig houden van een zo divers mogelijke opkomst aan burgers worden opgehaald. **Zo wordt de gemeentebegroting straks een terugkerend onderwerp van ons allemaal.**

Even divers als het gewenste publiek tijdens de Burgertop is het sociaal-geografische gebied waar de groep Amsterdammers elkaar steeds treft. Met als vaste stek Meet in de Beurs van Berlage in Amsterdam Centrum waaierde de plaats van gedachtenuitwisseling zich herhaaldelijk uit tot in de verste uithoeken van de stad. Was de zomerse BBQ nog in een verrassend dorps aandoende straat in de schaduw van de Osdorpse flats, voor de volgende ontmoeting reisde je af naar een locatie ergens diep in Noord, waar buurtgenoten elkaar die dag op het Zonneplein troffen vanwege Nationale Burendag. In het zuiden van de stad troffen we elkaar daar op de 5de etage in het Sint Nicolaasklooster nabij station Zuid WTC.

Voorzichtig peilden we hier al de behoefte van bewoners aan een bijeenkomst als de Burgertop, waarop zij de kans zouden krijgen aan te kaarten wat werkelijk van belang was in de stad.

Bij succes herhalen we de Burgertop ieder jaar, in het voor- en het najaar. ●

MIRRY DIJKSTRA
AMSTERDAM
G1000-Amsterdam.nl
@dijkstramirry

G1000 bloemen bloeien

Ook Eindhoven denkt na over een G1000 burgertop, dat zei burgemeester Rob van Gijssel na de raadsvergadering in december 2014 tegen 100x100-correspondent Jaap Luikenaar. Zijn gemeente wil op die manier bevorderen dat burgers meer en dieper gaan nadenken over wat er in hun straat, buurt of wijk allemaal beter kan. 'Want niemand, ook de gemeente niet, kan dat beter dan de inwoners zelf.' Als voorbeeld noemt hij een paar dames uit zijn stad die vijf ochtenden per week in een huiskamer koffie schenken en een praatje maken met bejaarden in de buurt. Zo willen ze samen in hun eigen wijkje

oud worden. Van de gemeente kregen ze een waarderingssubsidie. Inmiddels is het project uitgegroeid tot "Een Zorgzame Buurt", waar bijvoorbeeld ook (tijdelijk) voor een gezin gekookt wordt. Enkele andere buurten hebben het idee nu gekopieerd. Van Gijssel: 'Een enkele keer geven we een paar duizend euro aan actieve initiatiefrijke burgers voor soortgelijke projecten. Ze hoeven niet te rapporteren of te verantwoorden, want we zijn er van overtuigd dat ze er bovenop zitten en geen cent onnodig over de balk smijten'.

In Amersfoort, Rotterdam en het Brabantse Uden is de G1000 al eerder beproefd als middel om de doe-democratie en burgerparticipatie te stimuleren. De eerste G1000 vond plaats in België en was op nationaal niveau. ●

HYPE OF HULP?

Op nl.g1000.org/nl en www.g1000.nu kun je meer lezen over dit instrument, en een kritische noot vind je bijvoorbeeld op www.bit.ly/G1000hype

JAAP LUIKENAAR
EINDHOVEN
@jaapluikenaar
www.hetgrotelobbyboek.nl

Geeske Wildeman (Leiderdorp):

‘Haal het naar je toe’

Als correspondent in Leiderdorp legde Geeske Wildeman de nadruk op de vormen en routines van de gemeenteraad. “Het politieke podium is er om de tegengestelde belangen in de samenleving te laten zien. Niet die tussen fracties.”

“Hier gebeurt het. Wij nemen de beslissingen en wij weten wat goed voor u is”: je leest het in geen enkel verkiezingsprogramma. Maar als de gemeenteraadsverkiezingen voorbij zijn, de nieuwe coalitie geïnstalleerd is en ook de oppositie haar plek in het gemeentehuis heeft gevonden, klinkt het opeens oorverdovend hard. Samen onder de gemeentelijke kaasstolp een avondje debatteren en eens goed doorpraten over de stukken. En Geeske Wildeman, 100x100-correspondent in Leiderdorp, raadt iedere gemeenteraad aan het stadhuis uit te komen en de energieke samenleving op te zoeken en te omarmen.

AVONDJE VERMAAK

Wildeman: “Al dat gepraat op het stadhuis heeft nog maar heel weinig met de echte wereld te maken. **De samenleving beweegt zich ondertussen energiek verder en laat de raad voor wat het is.** De participatiesamenleving, de crowdfunding-acties en buurtinitiatieven van gewone mensen die het zelf wel regelen, gaan gewoon door.

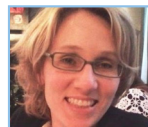
Als actieve burger moet je er voor zorgen dat de gemeente niet tegenwerkt, geen stokken in rijdende wielen steekt. Als de gemeenteraad er zich niet van bewust wordt dat ze juist een bijdrage zou moeten leveren aan deze bewonersinitiatieven dan is ze straks verworpen tot een toneelspel, een avondje vermaak waar je niets mee kan.”

Als actieve burger moet je er voor zorgen dat de gemeente niet tegenwerkt, geen stokken in rijdende wielen steekt

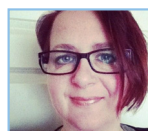
Wil de raad een rol blijven spelen, dan moet ze vooral zelf veranderen en innoveren. Ga het stadhuis eens uit en geef een andere invulling aan je taken. Niet door zelf alles weer te organiseren en te bepalen, maar sluit aan bij initiatieven die al bedacht zijn of gepland worden.

Je kunt het politieke podium gebruiken om tegenstellingen in de samenleving voor het voetlicht te brengen. **Zo kan je als gemeente als moderator optreden om belangen van alle bewoners te behartigen.** Een gemeente die luistert, vraagt, doorvraagt, analyseert én vervolgens zoekt naar oplossingen die het algemeen belang zo goed mogelijk dienen.

Wees actief en kijk eens buiten de muren van het gemeentehuis, vervolgt Wildeman. Neem bijvoorbeeld de herinrichting van een gebied of weg in de gemeente. In de gebruikelijke naar binnen gerichte werkwijze maken de (gemeente)ambtenaren een plan, het college bespreekt dat en het voorstel wordt ter inzage gelegd en op de gebruikelijke wijze gepubliceerd. Bewoners kunnen reageren en eventueel bezwaar maken. De burger als tegenstander en probleemveroorzaker. Na inzage en afhandelen van vragen en bezwaren, gaat het stuk voor stemming naar de raad. Hoe zou de raad de inwoners nou meer kunnen betrekken? Wildeman: “Dit nieuwe proces begint bij een langetermijnagenda van het college. Trek het onderwerp naar je toe als je ziet dat het college een bepaald probleem gaat aankaarten. **Organiseer als raad een thema-avond met ambtenaren, omwonenden en specialisten om erover te praten.** Laat het goed voorbereiden: maak filmpjes, foto's en vraag inwoners zelf ook hier een bijdrage aan te leveren. Kortom: haal het thema naar je toe en betrek bewoners. Ga daar kijken en laat dan pas ambtenaren een voorstel uitwerken op basis van randvoorwaarden, kaders en ideeën die samen met inwoners zijn bedacht. Dikke kans dat besluitvorming daarna zonder enig bezwaar door inzage- en instemmingsronde komt. De bewoner als betrokken doener en oplosser middenin de energieke samenleving.” ●

GEESKE WILDEMAN
LEIDERDORP
@geeskewildeman / www.level-5.eu

DANIËLLE JANSEN
HAARLEMMERMEER
@ecritures

COMMUNICATIEF LEIDERSCHAP GEVRAAGD

Ook in Culemborg wil de gemeente maatschappelijke taken overdragen aan burgers. Samenwerking lijkt voor de hand liggend. Maar hoewel de omstandigheden hiervoor gunstig zijn, wil een echt samenspel nog niet op gang komen. Kortom, communicatief leiderschap gevraagd!

Het begon zo mooi op 12-12-2012: bij een succesvolle marathon-sessie deelden honderden burgers gedurende 12 uren hun ideeën en initiatieven voor de stad. Ruim 100 initiatiefnemers vonden een enthousiast gehoor: betrokken stadsgenoten meldden zich massaal aan om hun schouders onder een idee te zetten. Er was verbinding in Culemborg, de energie bruiste in de stad en in de maanden hierna kregen diverse ideeën dan ook concreet vorm. De succesvolle startbijeenkomst kreeg via Cocreatie Culemborg' een driemaandelijks vervolg waarbij vele inwoners de zeepkist beklommen om 'aanhangers' voor hun idee te vinden. De netwerksamenleving leeft in Culemborg en cocreatie met burgers staat sindsdien op de agenda.

BURGERS EN HUN GEMEENTE

Tegelijkertijd kwam ook in Culemborg de participatiesamenleving in beeld, waarbij burgers zichzelf organiseren en geacht worden sociale taken op zich te nemen. Het landelijke beleid legt nu een directe koppeling tussen burgerparticipatie en het realiseren van bezuinigingen. Burgerparticipatie is daarmee een bezuinigingsdoel geworden. Jammer, want de basis voor de participatiesamenleving wordt gelegd door échte interesse in de ideeën en kracht van de burgers om bij te dragen aan de kwaliteit van hun leefomgeving en de samenleving als geheel. Hoe dan ook, duidelijk is dat burgerparticipatie vraagt om samenspel tussen gemeentebestuur, ambtelijke werkorganisatie én burgers. Wil je dat burgers actief allerlei (sociale) taken op zich nemen? **Dan moet je als gemeente niet alleen durven loslaten maar zeker ook zélf actief het samenspel willen aangaan met burgers.** Als je een participatiesamenleving wilt realiseren, is (naast burgerparticipatie) dus ook overheidsparticipatie een onmisbaar element. Dat vraagt om actieve bijdragen en investeringen (óók qua geld) vanuit de overheid. Het samenspel tussen burgers en hún gemeente (en niet vice versa) vereist van het gemeentebestuur dus niet alleen 'Loslaten in vertrouwen', maar ook zelf méér actief de samenwerking opzoeken met burgers.

Als gemeentebestuur je verantwoordelijkheid nemen en actief het samenspel met burgers aangaan, vraagt om communicatief leiderschap³. bij zowel gemeentebestuurders, raadsleden als ambtelijke top. Een communicatieve leider zorgt voor waardevolle verbindingen en stelt effectief samenwerken centraal. **Hij of zij geeft ruimte aan het proces en gaat vanuit het perspectief van de burgers het samenspel aan.** Dat betekent open staan voor nieuwe ideeën, luisteren naar minder voor de hand liggende werkwijzen, loslaten van oude gedragspatronen en het goed benutten van aanwezige kwaliteiten en talenten in de samenleving. Kortom, loslaten van inhoud en sturen op proces. Zo maken communicatieve leiders een energieke en effectieve samenwerking tussen burgers en gemeente mogelijk. Met als gemeenschappelijke stip aan de horizon: het realiseren van een samenleving waarin zoveel mogelijk mensen actief participeren. En dát mag je wat mij betreft met recht een participatiesamenleving noemen.

WORSTELN MET VRAAGSTUKKEN

In de praktijk van alledag zie ik in mijn werk veel bestuurders en leidinggevenden in de ambtelijke werkorganisatie worstelen met communicatieve vraagstukken die een effectieve samenwerking met burgers in de weg staan. Wat te doen? Gedragspatronen kunnen immers zeer hardnekkig zijn: van samenwerkingspartners en samenleving als geheel, maar ook van bestuurder of leidinggevende zelf. Literatuur over burgerparticipatie en leiderschap (hoewel zeer interessant) geven vaak geen antwoord op prangende vragen als 'Hoe faciliteer ik ons politieke bestuur én ambtelijke organisatie om meer en beter met burgers samen te werken?' en 'Hoe activeer ik het samenspel, vooral ook vanuit ambtenaren en politici zelf?'. Een communicatief leider beschikt over een combinatie van interpersoonlijke en communicatieve competenties, waardoor hij/zij via effectieve communicatie en interactie in staat is om;

- heldere kaders te scheppen,

- verbindingen te leggen,
- beweging te creëren en
- betrokkenen te faciliteren bij het tonen van eigen verantwoordelijkheid en het nemen van eigenaarschap.

Kortom, communicatief leiderschap máákt leiderschap en eigenaarschap bij betrokkenen mogelijk en draagt zo bij aan het realiseren van meer participatie.

Ambtenaren en politici kunnen het samenspel met burgers in verschillende stadia activeren:

- bij het stimuleren van nieuwe ideeën, bijvoorbeeld door een platform voor initiatiefnemers te creëren en het aanwijzen van ambtelijke ‘maatjes’ die een maatschappelijk initiatief door het ambtelijke proces begeleiden;
- bij het faciliteren van lopende initiatieven door als gemeente (bestuurders én werkorganisatie) actief mee te denken en (waar nodig) middelen beschikbaar te stellen;
- bij het bekendheid geven aan succesvolle burgerinitiatieven, bijvoorbeeld door als gemeente bekendheid te geven geslaagde initiatieven op de gemeentelijke pagina of door het faciliteren van een vaste rubriek in het plaatselijke huis-aan-huis blad.

POINT OF NO RETURN

Terug naar Culemborg: Cocreatie Culemborg heeft via het ‘100x100 Culemborg’ project bestuurders, raadsleden en ambtelijke werkorganisatie nogmaals geprikkeld om concreet vorm te geven aan de samenwerking met actieve burgers. Onze stip aan de horizon is het cocreëren van een echt samenspel, met duidelijke spelregels voor alle betrokkenen. Zover zijn we nog niet, maar er zijn inmiddels wel belangrijke stappen gezet: de ‘point-of-no-return’ is gepasseerd.

Als Cocreatie Culemborg zien wij voor onszelf een verbindende rol weggelegd in dit ontwikkeltraject. We hebben de gouden voorzet gegeven en het is nu aan de gemeente om de bal in te koppen. Met een ‘intentie-tot-samenspel’ én bijbehorende facilitering om cocreatie met burgers mogelijk te maken, kan voor Cocreatie Culemborg een nieuwe fase in het participatieproces aanbreken. Wij burgers zijn er klaar voor, de gemeente ook? ●

MEER LEZEN?

Meer informatie via www.cocreatieculemborg.nl of Facebook-pagina ‘Cocreatie Culemborg’.

Communicatief leiderschap, Conny de Laat & Erik Reijnders, Uitgeverij Van Gorcum, 2013.

CONNY DE LAAT
CULEMBORG

@connydelaat

Organisatieontwikkelaar, leiderschapscoach en procesbegeleider
www.connydelaat.nl

MISLUKKINGS- TOLERANTIE

Hoe vaak kom je niet tegen dat bij verandering alles ook meteen goed georganiseerd, effectief en efficiënt moet zijn: pats boem, in één keer raak.

In het collegeakkoord (titel: ‘Iedereen Mee’), in de begroting 2015 en ook in het meerjarenplan van mijn gemeente Eindhoven kwam ik beleidsvoornemens tegen die ruimte bieden voor een misslag. Zo staat onder het kopje ‘Bedrijfsvoering’ als een van de aandachtspunten dat ‘ambtenaren goed leren omgaan met het (mogen) maken van fouten. Mooi toch: **een gemeente die wil investeren in het stadhuis als ‘lerende organisatie’, waar ambtenaren ‘experimenteeruimte mogen creëren’ om ‘slimme coalities aan te gaan’ en ‘nog ongebaande wegen mogen verkennen’.**

Niet het ambtelijk apparaat met zijn politieke prioriteiten of een bewonersorganisatie met zijn vaste commissies, maar ‘mens en middel’ zijn daarbij de kleinste bouwstenen. En vandaaruit bouw je vervolgens verder aan benodigde verbindingen. Zo ontstaat een (tijdelijk en flexibel) netwerk op maat, geschikt om het project aan te pakken. In de organisatie wereld is over dit samenwerken in hybride teams veel geschreven. Evenzo over de positieve invloed daarvan op hedendaagse kwesties als productiviteit en duurzaamheid.

Mislukkingstolerantie en hybride organiseren: twee op het eerste gezicht nogal zwaar klinkende begrippen. Niettemin de moeite waard om nader uit te pluizen. Als je burgerparticipatie goed organiseert, hoeft dat geen extra werk op het stadhuis of bij een maatschappelijke organisatie te betekenen. Integendeel: hybride organiseren kan zelfs tijd opleveren, zo zeggen kenners. Ambtenaren kunnen dan ‘s middags zelfs eerder naar huis, om tijd aan gezin of de buurt te besteden (participatiesamenleving!) of... aan een maatschappelijk initiatief uit hun éigen wijk. Ambtenaren zijn immers zelf ook inwoner. ●

JAAP LUIKENAAR
EINDHOVEN

@jaapluienaar

schrijver en docent

www.hetgrotelobbyboek.nl

De doe-democratie vraagt om nieuwe spelregels

Tot 2010 was het Amsterdamse buurthuis “De Meevaart” in beheer bij een welzijnsinstelling. Na een ingrijpende verbouwing krijgen in februari 2011 de buurtbewoners echter zelf de sleutel en sindsdien hebben ze het buurthuis in zelfbeheer. Mellouki Cadat – de 100x100-correspondent in Amsterdam-Oost – is nauw betrokken bij het beheer van dit buurthuis. “Je ziet dat bewoners steeds meer zelf in hun buurt willen doen. En dat het bestuur in Amsterdam-Oost hen die ruimte ook wil geven.”

Cadat: “Na een bepaalde periode van proberen door bewoners en bestuur ontstaat wel een paradox. De buurtbewoners willen participeren door te doen, door aan te pakken. Het bestuur is van goede wil, maar is op hun beurt op zoek naar verantwoording van het gebruik van gemeenschapsgeld en –goederen. Zij geeft ruimte, maar wil wel een afrekening. En het wil dat regels worden nageleefd. Niet ongewoon dus dat het bestuur wil dat de legitimiteit en het draagvlak van het buurthuis aangetoond worden.”

ONVERSCHILLIGHEID OVER FORMALITEIT

En dat is lastig. Actieve buurtbewoners die hard bezig zijn in het restaurant of de dagbesteding in het buurthuis zitten niet direct te wachten op allerlei bureaucratische activiteiten. Om binnen het regelwerk van de bestuurlijke omgeving te passen leek het een oplossing om te gaan werken als een coöperatie. Het is niet makkelijk om daar leden voor te werven. De bewoners zitten niet te wachten op het opzetten van statuten, het instellen van een Raad van Bestuur. Zij willen gewoon aan de slag! Cadat: “Dat vind ik een interessant dilemma. De bestuurlijke kant die ruimte wil en kan geven, maar niet alles tot het oneindige kan gedogen. De bewonerskant die gewoon wil aanpakken en dingen wil doen. We zijn met deze co-creatie op een kruispunt aanbeland waar we dingen moet formaliseren en institutionaliseren, maar waar we ook te maken hebben met betrokken en actieve bewoners die onverschillig zijn ten opzichte van deze formele kant.”

Het lijkt erop dat het nieuwe spel van de doe-democratie nog – vanuit de bestuurlijke kant - volgens de oude, bestaande regels gespeeld wordt. Moeten we met elkaar niet nieuwe spelregels gaan bedenken en opstellen? Cadat antwoord met passie op deze uitdaging. “De doe-democratie die we met z’n allen aan het ontdekken zijn, is een vliegwiel met drie wielen: de mee-beslissers, de mee-denkers en de mee-doeners. Iedereen heeft zijn eigen rollen en taken, maar ook zijn eigen sterktes en zwakheden.

ZONDER WRIJVING DRAAIEN

In ons buurthuis hebben de mensen van het doen de denkers en beslissers aangestoken. En soms zit dat wiel van de representatieve democratie, van het bestuur nog wat vast of

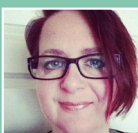
*We zijn met deze co-creatie op een
kruispunt aanbeland waar we moeten
formaliseren en institutionaliseren*

hecht het te veel aan oude waarden. De vraag is dus hoe we met de *change agents* optimaal met elkaar gebruik maken van de right to challenge .

Hoe zorgen we ervoor dat alle drie de wielen weer zonder wrijving gaan draaien en dat we zelf nieuwe producten en diensten in de wijk kunnen ontwikkelen. Misschien kan dat alleen maar door minder dan voorheen te focussen op een formeel draagvlak of volledige representativiteit. En door meer daadwerkelijk te doen.” ●

MELLOUKI CADAT
AMSTERDAM-OOST
@cadat

DANIËLLE JANSEN
HAARLEMMEER
@ecritures

'Ik ben reporter én activist'

Mies van der Loo is correspondent in Weert. Sinds 25 jaar is hij 'participatief burger'. Hij pleit voor activistisch beschouwen.

"Het correspondentschap trok mij omdat ik daarin kansen zag burgerparticipatie structureel onder de aandacht te brengen. En ik zag de aangereikte ondersteuning met literatuur, casuïstiek, hulpmiddelen en communicatie-support (Facebook, groepsbijeenkomsten) zitten. Dat heeft mij daadwerkelijk gestimuleerd en praktisch geholpen in mijn rol.

Mijn doel? Ervaringen, beleving en verwachtingen te leren kennen om burgers meer te betrekken in de visie- beleids- en planvorming en de begroting. Dat leverde welwillende en tegelijk afwachtende reacties op en veel 'succes-gewenst' reacties.

Als actief lid van de PvdA Weert heb ik vanaf de verkiezingen de voorbereidingen op de begrotingsbehandeling meegemaakt. **Zowel bij inhoud, proces, besturingsdynamiek en stemmingsbeelden zat ik op de eerste rij.** Het was erg nuttig om te zien hoe het "spel" verloopt. Het gaf ook goede inzichten om volgende stappen en interventies te bepalen.

Interventies ja, want ik zag mijn correspondentschap al snel niet alleen als waarnemen en rapporteren, maar vooral ook als informeren, meedenken, stimuleren en actief verbinden. Eind augustus ben ik zelf een burgerinitiatief gestart, vanuit de overtuiging dat ik iets moest doen en niet alleen toekijken.

In september 2014 heb ik het initiatief genomen met een 10-tal organisaties in Weert-Zuid om de dreigende sluiting van een sporthal/ buurtcafé en een buurtcentrum te stoppen. De Strategie van de participatiegroep Hart van Moesel is ruimte te creëren om een door gebruikers en wijkbewoners opgesteld plan via normale kanalen te kunnen aanbieden. Dit loopt tot nu toe goed met veel gedragenheid

'Ik ben veel succes gewenst door bestuurders'

van de participanten en een welwillende gemeenteraad die de gevraagde ruimte lijkt te willen geven. Op uitnodiging van de verantwoordelijke wethouder gaan we half januari 2015 aan tafel om de 1e beelden te delen. Het is onze ambitie een co-makingproces op gang te brengen tussen de participatiegroep, burgers en gemeente leidend tot een gedragen visie, plan en begroting...

Ik moet zeggen dat eigen initiatief mij veel heeft geleerd over hoe arbeidsintensief én leuk het is om zelf mee te doen, maar ook hoe

snel anderen mee gaan trekken als het doel hen aanspreekt, of hun activiteit bedreigt waar men met hart en ziel mee bezig is. In dit geval carnaval vieren, muziek maken, sporten, een zaak exploiteren. **Ik had het 'geluk' dat er echt iets aan de hand was in mijn wijk waardoor ik die leerervaring kon opdoen.**

Zelf meedoen levert ook veel inzichten: hoe werkt (jouw) initiatief, hoe doe je dat, met wie, hoe gebruik je publiciteit en hoe breng je het tot leven? En vooral ook hoe gaan het college van B&W, de Raad en de ambtenaren ermee om en hoe werk je daarmee samen?

Mijn conclusie: je vergroot je impact door mee te doen. De activistische reporter beschouwt door actie te ondernemen. ●

MIES VAN DER LOO
WEERT

Stichting wijkraad Moesel
in Weert-Zuid en actief lid
van de PvdA

ANALYSE

MEEDOEN, MEEBESLUITEN... MEEVERANDEREN

Yvette Jeuken maakt de balans op van 100x100

PLEIDOOI VOOR LOKALE DEMOCRATISCHE REFLECTIE

Marije van den Berg over de rol van de Raad in de netwerkdemocratie

MEEDOEN, MEEBESLUITEN... MEEVERANDEREN

100X100 MAAKT DE BALANS OP

Yvette Jeuken analyseerde alle bevindingen van de correspondenten van 100x100.

Op 19 maart 2014 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Met deze verkiezingen ging '100x100. 100 correspondenten voor de nieuwe gemeenteraden' ook van start. Binnen een maand zijn ruim 135 correspondenten in 65 gemeenten aan de slag gegaan. Een bonte club van burgers, ambtenaren, journalisten en anderen geïnteresseerden die allen onbezoldigd en enthousiast nieuwsgierig het functioneren van hun nieuwe gemeentebestuur gingen onderzoeken, en kijken naar de manier waarop hun nieuwe gemeenteraad ruimte geeft aan maatschappelijk initiatief. In november ontvingen we veertig verslagen van de correspondenten met daarin hun bevindingen.

De ervaringen opgetekend in de verslagen van de correspondenten zijn geschreven vanuit hun eigen ervaring en visie op het gemeentebestuur. De ene correspondent heeft initiatiefnemers geïnterviewd, een andere raadsleden, en weer een andere heeft als medewerker bij de gemeente of activering in een initiatiefgroep participierend onderzoek gedaan. Hun bevindingen vormen een kleurrijk geheel, desondanks zijn er opvallende overeenkomsten te zien tussen de verschillende gemeenten en komt er een eenduidig beeld naar voren: de verhouding tussen lokale bestuurders en bewoners is aan het veranderen. Uit de bevindingen van de correspondenten blijkt dat het merendeel van de nieuwe gemeenteraden in het coalitieakkoord heeft vastgelegd dat ze ruimte willen geven aan maatschappelijk initiatief. In de enquête bevestigt zelfs 90% van de correspondenten dit beeld. Minstens de helft van de correspondenten geeft ook aan dat maatschappelijk initiatief met enige regelmaat wordt besproken in de gemeenteraad. Gemeenteraadsleden zijn in grote mate bereid om het lokaal bestuur te veranderen, maar zijn bovenal zoekende: *wat betekent dit voor de rol van de gemeenteraad en hoe moeten zij vorm geven?* De bevindingen van de correspondenten bieden hier mogelijk een aantal aanknopingspunten.

ONDERSTROOM VAN VERNIEUWINGSDRANG

De noodzaak om de lokale democratie een vernieuwingsimpuls te geven, wordt breed gedragen. Een van de correspondenten verwoordt dit als volgt:

"In de gemeente... is de wil aanwezig een aantal zaken te veranderen. ... Er is dan ook meer dan eens verwezen naar een onderstroom van vernieuwingsdrang, die dwars door partijen en fracties

¹ Een aantal correspondenten heeft verzocht om de informatie geanonimiseerd te gebruiken. Bij het gebruik van quotes afkomstig van deze groep correspondenten geven we alleen de grootte van de gemeente aan.

heen loopt. De nieuwe bestuurscultuur, hoe weinig tastbaar zo'n cultuur ook is, is voor iedereen zichtbaar in zijn uitkomsten. Er wordt anders gewerkt, er worden andere keuzes gemaakt dan voorheen." - kleine gemeente¹.

Die 'onderstroom' is ook zichtbaar in andere gemeenten, en niet uitsluitend onder te brengen bij een van de politieke stromingen in het Nederlandse politieke landschap. De gedeelde opvatting is dat er een verschuiving is opgetreden van taken en verantwoordelijkheden naar de samenleving. En met deze verschuiving een noodzaak om als gemeenteraad je op een andere manier tot de samenleving te verhouden. In Wageningen werd het coalitieakkoord bijvoorbeeld genaamd 'Anders denken. Samen doen' en in Zeist 'Samen kansen pakken'. In Zoetermeer verscheen recentelijk de nota 'Samenspraak' en in Lelystad werd een voorstel geschreven getiteld 'De gemeente doet mee'. Mooie intenties, maar verschillende correspondenten zetten wel vraagtekens bij deze voornemens. *Wat doen de gemeenteraden in de praktijk om ruimte te geven aan initiatief? En zoeken ze echt naar andere manieren om zich tot de samenleving te verhouden?*

VAN 'MEEDOEN' NAAR 'MEEBESLUITEN'

In de enquête geeft 90% van de correspondenten aan dat er volop burgerinitiatieven zijn in hun gemeente. In 62% van de gemeenten biedt het gemeentebestuur, in meer of mindere mate, ondersteuning aan burgerinitiatieven. Volgens correspondenten zijn gemeenteraden in 68% van de gemeenten (hard) op zoek naar nieuwe vormen van besluitvorming en nieuwe manieren om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief. Hiermee schetsen zij een positief beeld.

Soms begint het met kleine stapjes. De gemeente Culemborg is duidelijk nog zoekende:

"De gemeenteraadsleden constateren zelf dat de raad vaak reactief werkt: op dossiers door de ambtelijke organisatie worden aangereikt. Mogelijkheden om de stad actiever te betrekken bij de beleidsontwikkeling ontstaan wanneer de raad meer aan de voorkant van het beleidsproces actiever wordt. Dus als de raad zelf initiatieven neemt om beleid te ontwikkelen."

De correspondenten in Groningen laten weten dat de inspraakmogelijkheden in hun gemeente zijn toegenomen in de afgelopen jaren. In Drimmelen zet de gemeenteraad burgerenquêtes uit om de mening van bewoners over specifieke kwesties te polsen. In Utrecht wordt hier vorm aan gegeven doordat de gemeenteraad stadsgesprekken voert met Utrechtenaren. Ook in de Amsterdamse stadsdelen maken leden van bestuurscommissies ruimte voor inspraak van burgers mogelijk over bijvoorbeeld de herinrichting van een straat of gebied. In een andere middelgrote gemeente is het zelfs vast onderdeel geworden van de besluitvorming:

"Het is sinds een halfjaar gebruikelijk dat bij elk besluit en dus ook in elk raadsvoorstel is opgenomen welke stappen er worden gezet op het vlak van communicatie en participatie. Dat heeft er ook toe geleid dat de gemeentelijke organisatie geïnvesteerd heeft in een methode om consequent en consistent vorm te geven aan burgerparticipatie."

De bewoner bevolkt daarmee niet slechts de publieke tribune waar vandaan zo af en toe iets gezegd mag worden, maar krijgt een belangrijkere rol toebedeeld. Ini-

tiatieven zoals de burgerenquêtes in Drimmelen en de stadsgesprekken in Utrecht laten zien dat gemeenten al in een vroeg stadium op zoek gaan naar wat er in de gemeenschap speelt. Waar voorheen inspraakmomenten plaatsvonden vlak voor de besluitvorming - tot grote ergernis van burgers die slechts kritiek in de marge konden plaatsen - wordt in deze gemeenten vooraf gepolst hoe bewoners tegen specifieke onderwerpen aankijken. In Utrecht heeft de raad om die reden de *informatiefase, debatfase en besluitvormingsfase* daarom ook uit elkaar getrokken. Daarmee krijgen bewoners de gelegenheid om tijdens de informatiefase hun opvattingen voor te leggen over onderwerpen waarover de raad in een later stadium zal gaan beslissen. Dit vergroot de zeggenschap van burgers.

Jammer genoeg lijkt de gemeente Goes nog maar in beperkte mate te willen veranderen en uiteindelijk zou je kunnen zeggen dat de burger nog altijd weinig invloed heeft

Burgerparticipatie op zichzelf is niet nieuw, en ondersteuning verlenen aan burgerinitiatieven ook niet. De voornemens om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief bouwen voort op eerdere voornemens en initiatieven vanuit de gemeentes; een trend die al veel langer gaande is. Wat de correspondenten zichtbaar maken is dat er een verschuiving optreedt in het denken en praten over verantwoordelijkheden. Judith Tielen, raadslid VVD in Utrecht verwoordt dit in een interview met een Utrechtse correspondent als volgt:

“Ik heb een liberale visie, waarin de kracht van het individu belangrijk is. Het is voor mij vanzelfsprekend om naar anderen om te zien als die dat nodig hebben en ik denk dat de samenleving ook zo in elkaar zit. Dat betekent dus ook dat de overheid niet de enige verantwoordelijke is voor zorg. Toch is de gemeente op dit als het ware een flatgebouw dat tussen de mensen ingezet is, met een eigen controlesysteem en de schatkist onderin de kelder. Dit hoeft niet zo te zijn, mensen in Utrecht kunnen best meer zeggenschap krijgen over wat ze willen aan zorg en hoe dat verdeeld moet worden.”

Een belangrijk punt wat Judith Tielen hiermee naar voren brengt is dat tegelijk met een verschuiving van verantwoordelijkheden (plichten), er ook een verschuiving kan - en misschien wel moet - optreden van zeggenschap (rechten).

... EN 'MEEVERANDEREN'

Het open staan voor ideeën en opvattingen van bewoners vraagt om een andere houding van raadsleden. 'Meedoen' en 'meebesluiten' vraagt daarom ook om 'meeveranderen'. Een goed voorbeeld is de gemeente Utrecht waarin de gemeenteraad bezig is om meer een procesbewaker te worden, en op sommige onderwerpen alleen kaders stelt en de invulling daarvan aan bewoners overlaat. Een goed contact en een stevige vertrouwensrelatie tussen gemeentebestuurder en bewoner is een belangrijke voor-

waarde voor het slagen van dit initiatief. Niet alleen naar buiten toe, maar ook binnen de muren van de raadszaal is een goede verstandhouding van belang. Een correspondent uit een middelgrote gemeente merkt op:

“Men prijst de bestuurscultuur die voor het nieuwe college leidend is: beter luisteren, ruimte voor dialoog en overtuigen. Dat zorgt ervoor dat ook de relatie tussen het college en de raad verbetert. Naast investeringen in het proces, wordt er ook geïnvesteerd in een cultuur die bevorderlijk is voor het faciliteren van een zelfredzame gemeenschap.”

Oftewel, een goed voorbeeld doet volgen. Immers, een gemeenteraad waarin conflicten de overhand krijgen, is niet in staat om met een open houding de gemeenschap tegemoet te treden. Een schrijnend voorbeeld is de gemeente Haarlem. Een van de correspondenten aldaar liet ons weten dat geen van de drie correspondenten in haar gemeente contact heeft kunnen leggen met de gemeenteraad. Ook verschillende pogingen van hun kant om de gemeenteraad uit te nodigen voor kennismakingsbijeenkomsten, werden genegeerd. Wat bleek, de raad was al meer dan een half jaar verwickeld in een interne strijd.

Sommige gemeenteraden lopen niet tegen zulke grote problemen op zoals conflicten, maar vinden het lastig om buiten de gebaande paden te treden. Zo constateert de correspondent in de gemeente Drimmelen: *“Alleen successen worden in beeld gebracht.”*, waarmee ze doelt op bewonersinitiatieven die goed werken. Een correspondent uit een andere gemeente constateert dat de gemeenteraad vooral bekend is met initiatieven uit de Raad zelf, maar weinig kennis heeft over onafhankelijke initiatieven. Dit wordt door correspondenten uit verschillende andere gemeenten onderschreven, waaronder de gemeente Voorst, Groningen en Goes.

Een dergelijke houding hoeft geen probleem te vormen, maar het is als gemeenteraad wel belangrijk om te realiseren dat bewoners die zich actief inzetten voor een initiatief, zich verbonden voelen met dit initiatief en vaak ook in grote mate met hun leefomgeving. Ze willen niet alleen maar geraadpleegd of bejubeld worden als het de gemeenteraad uitkomt. Als het ze niet zint dan zoeken ze andere wegen. Zo stelt een correspondent uit een middelgrote gemeente: *“Nu doen initiatiefnemers een aanbod aan de overheid, dat dwingt de overheid tot een andere rol.”* En ook als de gemeente te lang wacht, komen bewoners in actie zo constateert de correspondent in Amsterdam: *“Komt het niet van de kant van de gemeente, dan komt de kracht van onderaf, omdat er zoveel actieve bewoners in de stad die in staat zijn tot zelforganisatie van buurtevenementen en bijeenkomsten.”* Het is daarom belangrijk dat de gemeenteraad in de gaten houdt dat ze op tijd meebeweegt met de behoefte die ontstaat vanuit de gemeenschap.

WEERBARSTIGE PRAKTIJK

Het is natuurlijk makkelijker gezegd dan gedaan, dat meebewegen. Er zijn verschillende complicerende factoren die een open houding vanuit de gemeenteraad behoorlijk in de weg kunnen staan. De correspondent uit Leiden brengt dit naar voren met het volgende voorbeeld:

“Het wordt pas echt moeilijk als er naast de gemeente ook nog provinciale overheden betrokken

zijn. Zo blijft de Rijnlandroute [een provinciale verbindingsweg tussen twee rijkswegen, red.] een hoofdpijndossier (voor zowel de wethouder als de betrokken inwoners): het blijft onduidelijk wat mogelijk is en waarop burgers invloed op kunnen uitoefenen en waarop niet; dit leidt telkens weer tot een storm van kritiek en stukken in de krant.” - Gemeente Leiden

De correspondent concludeert vervolgens dat de gemeente rekening houdt met de wensen van bewoners, maar dat het lastig is om deze in de onderhandelingen met de provincie overeind te houden. Bewoners raken vervolgens gefrustreerd omdat ze wel hun mening mogen geven, maar dit vervolgens niet terugzien in de besluitvorming. Ook de kleinste gemeente van Nederland, Schiermonnikoog, kampt hiermee. Door de schaal van deze gemeente is het mogelijk om regelmatig bijeenkomsten te organiseren waarin diverse maatschappelijke vraagstukken met de bewoners worden besproken. Dit initiatief bestaat al een aantal jaar en wordt zeer gewaardeerd. Tegelijkertijd ontstaan hierdoor hooggespannen verwachtingen dat de gemeente allerlei zaken kan waarmaken. Dat niet alleen, er worden tegelijkertijd ook vraagtekens gezet bij die open houding van de gemeente: *“Jullie kunnen het wel steeds aan ons willen vragen, maar wij betalen jullie bij de gemeente toch om oplossingen te vinden en niet om alles bij ons neer te leggen”*. Het wordt aldus (ook) op prijs gesteld dat het gemeentebestuur een eigen visie heeft of zelf met concrete voorstellen komt.

De bal ligt niet alleen bij de politiek want de kwaliteit van een democratie hangt ook af van de actieve inzet van haar burgers. Als de gemeenteraden ‘meeveranderen’ dan mogen de bewoners ook wel uit hun stoel komen. De correspondent uit Huizen constateert dan ook dat:

“Hoewel het ook in onze gemeente bij tijd en wijlen lastig is voor initiatiefnemers van evenementen om de verandering in regelgeving rond vergunningen bij te houden [...] heb ik niet de indruk dat dit onoplosbare problemen zijn. Het echte ‘probleem’ is eerder dat alles al zo goed geregeld is dat de slaperige burger niet zoveel reden heeft om overeind te komen.”

Die luiheid is niet de enige reden waarom bewoners niet in actie komen. Het is ook belangrijk om stil te staan bij het feit dat de toegang tot het gemeentehuis niet voor iedereen is weggelegd. Een Utrechtse correspondent merkt op: *“De doe-democratie is goed voor mensen die al mondig zijn en de ambtenarij toch al weten te vinden.”* En in de gemeente Leiden: *“De hogeropgeleide inwoners met een snelle pen en een uitstekend netwerk vinden eenvoudig de weg naar de wethouder, raad of subsidieverstrekker en zijn zeer actief in de stad. Vooral de binnenstad en de creatieve sectoren trekken veel profijt van dit elan.”*

Er valt wellicht winst te behalen in een actiever informatiebeleid. Uit de enquête blijkt bijvoorbeeld dat in 80% van de gemeenten geen informatie te vinden is ten aanzien van ondersteuning van burgerinitiatieven. Daarnaast is er ook zeker winst te behalen in het wegnemen van barrières die opgeworpen worden door het oerwoud aan regels. Initiatiefnemers lopen al snel tegen de grenzen van het overgeorganiseerde Nederlandse systeem aan.

“De leges verordeningen en huurvoorwaarden van afdeling Vastgoed werken burgerbetrokkenheid juist tegen.” – Gemeente Haarlem

“Ondanks alle morele steun van bestuur en raad (mooie initiatieven, hier heeft de stad iets aan) kost het ontzettend veel tijd om alle barrières die daarna opdoemen te slechten. Je moet echt regel-

matig boos bij de wethouder op de stoep staan om dingen voor elkaar te krijgen en dan nog blijken er allerlei administratieve en wettelijke procedures en regels te zijn die niet zijn toegesneden op dergelijke initiatieven en die de ontwikkeling hopeloos belemmeren. Deze barrières zorgen ervoor dat de energie uit de initiatieven wordt geknepen waardoor ze doodbloeden, op een enkele na die de energie kunnen opbrengen om door te blijven gaan.” – Gemeente Breda

“Als bestuurders van goede wil zijn, maar de bureaucratie een onneembare veste blijkt, dan haken inwoners af. Inwoners zijn vaak bereid om veel zelf te doen, als zij dat tenminste kunnen doen buiten de traag draaiende molens van de ambtelijke organisatie.” – middelgrote gemeente

HOE KAN HET DAN WEL?

Het is makkelijker om kritiek te uiten, dan iets te veranderen. De correspondenten in Leiden en Gouda merkten op dat de gemeenteraadsleden misschien ook wel wat hulp gebruiken om op een andere manier invulling te geven aan hun rol als raadslid, want *“we vragen nogal wat van onze vertegenwoordigers!”*. De taken en verantwoordelijkheden van een raadslid zijn behoorlijk veeleisend stellen de correspondenten vast; het eigen maken van de politieke cultuur op het gemeentehuis, de enorme hoeveelheid vergaderingen, en dan vaak ook nog een parttime of fulltime baan ernaast.

Ondanks het gedeelde gevoel dat er iets moet veranderen in het lokaal bestuur, blijkt uit de enquête dat raadsleden nog niet echt een idee hebben van de mogelijkheden. Slecht 18% van de correspondenten meent dat zijn of haar gemeenteraad klaar is voor de ‘netwerkdemocratie’, 65% twijfelt hier aan en 17% denkt van niet. De correspondenten geven in de enquête ook aan dat ruim 75% van de gemeenteraadsleden behoefte heeft aan meer informatie over nieuwe vormen van besluitvorming en nieuwe manieren om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief. De gemeenteraden zouden daarom ook wel enig respijt kunnen krijgen. Er is niet altijd sprake van onwil, en trouwens, wat let het bewoners om goede ideeën aan te dragen?

De correspondent uit Gouda schreef een brief naar de gemeente omdat hij het stemgedrag van de raadsleden niet terug kon vinden op de gemeentewebsite. Dit werd dankbaar overgenomen door raadsleden die vervolgens een motie indiende om een webapp te ontwikkelen die het stemgedrag van raadsleden zichtbaar maakt. Een dergelijke app maakt het voor bewoners mogelijk om raadsleden op hun beloftes en verantwoordelijkheden aan te spreken, waardoor er nieuwe mogelijkheden voor een dialoog ontstaan.

De correspondenten in Drimmelen en Utrecht vinden dat het eigenlijk wel eens tijd wordt dat bewoners zich met de programmabegroting mogen bemoeien. *“Rond de begroting staan de kaders stevig en dat lijkt mij terecht, maar bij de verdeling van middelen en benoemen van prioriteiten staan de inwoners aan de kant. Waarom eigenlijk? [...] Het blijft de gemeente die beslist over de besteding. Dat hoeft helemaal niet. Geef de buurt daarin een stem en laat de buurtbewoners vervolgens zelf de shit over zich heen krijgen als ze dat niet goed hebben gedaan. Daar leren ze van.” – Gemeente Utrecht*

In verschillende andere steden wordt al geëxperimenteerd met inspraak op de begroting. De correspondenten vinden dan ook dat de gemeente Utrecht en Drimmelen hier een voorbeeld aan kunnen nemen.

Een andere interessante vernieuwing die wordt voorgesteld door een correspondent is 'the Right to Challenge'; het recht voor een groep bewoners om een gemeentepan voor publieke voorzieningen uit te dagen met een alternatief plan, opgezet en uitgevoerd door bewoners. Dit recht verruimt de mogelijkheid voor bewoners om zelf vorm te geven aan hun leefomgeving.

Er zijn volop ideeën voor democratische vernieuwing blijkt uit de bevindingen van de correspondenten. Tegelijkertijd ontbreekt een rijke praktijk waarin ervaring is opgedaan met deze initiatieven. De correspondenten hebben met hun onderzoek zichtbaar gemaakt dat hier de uitdaging ligt.

LERENDE LOKALE DEMOCRATIE

Als we een belangrijke les kunnen trekken uit de bevindingen van de correspondenten, dan is het misschien wel dat zowel bestuurders als bewoners elkaar wat meer ruimte mogen geven. Bestuurders moeten niet bang zijn om te experimenteren en open staan voor nieuwe manieren van samenwerking. Die inspiratie kunnen ze opdoen door zelf ook actief op zoek te gaan naar informatie. De correspondenten laten in hun verslagen immers zien dat goede wijkmanagers, inspirerende raadsleden en vernieuwende denkers en doeners een belangrijke rol spelen in het signaleren van 'best practices' en kennisdeling. Ook de bewoners kunnen zich hierdoor laten inspireren, en met ideeën naar hun gemeenteraad stappen. Er is meer mogelijk dan op het eerste gezicht lijkt, lees ter inspiratie bijvoorbeeld het interview met Dian Vrijmens in dit magazine. Een format voor een lokale democratie is namelijk niet in steen gebeiteld. Er is geen eindstation, en er is geen perfectie, maar door voortschrijdend inzicht leert men. Democratie is een continue zoektocht naar wat werkt binnen een gegeven context, en vraagt een actieve houding van zowel bestuurders als bewoners. ●

HOE HET DAN WEL KAN

Inspiratie uit andere gemeenten: vernieuwende democratische projecten

BURGERTOP: in verschillende gemeenten wordt geëxperimenteerd met een burgertop à la de G1000 in België. Een door loting geselecteerde groep burgers maken in een korte periode (meestal 1 dag) een agenda of actieplan voor de gemeente. Uitvoering ligt meestal bij burgers en gemeente samen. Voorbeelden in Amersfoort, Rotterdam en Uden maar ook in Utrecht, Breda, Amsterdam, Groningen en op vele andere plekken zijn plannen. Zie ook www.g1000.org/nl

BUURTRECHT: vorm van Right to Challenge, het recht van een groep burgers om de gemeente uit te dagen om een publieke voorziening of gemeentelijk plan zelf uit te voeren. Onder andere opgenomen in de WMO. Experiment in Amsterdam en meerdere gemeenten. Zie bv. www.lsbewoners.nl

BURGERBEGROTING : op verschillende manieren wordt geëxperimenteerd met de gemeentebegroting. Open Spending en budgetmonitoring zijn vormen om de begroting transparant te maken. De begrotingswijzer of een bezuinigingsdialoog geven inzicht in de voorkeur van burgers. De burgerbegroting gaat nog een stapje verder, daarbij krijgt de burger invloed op de besteding. Bij een netwerkbegroting wordt naast de gemeentebegroting ook gekeken naar begrotingen van andere maatschappelijke instellingen en organisaties. Zie bijv. bit.ly/burgerbegroting

MAATSCHAPPELIJK AANDEELHOUDERSCHAP : zeggenschap van burgers in maatschappelijke sectoren als onderwijs, woningbouw en zorg. In Nijmegen kijkt de raad naar de mogelijkheden van meer bewoners in lokale schoolbesturen, woningcorporaties en zorginstellingen.

ORGANISATIE VAN DE RAAD : gemeenteraden zoeken ook naar andere werkwijzen. Met burgerraadsleden, aparte raadscommissies voor burgerparticipatie, publieke verantwoording, toegankelijke inspraak, of een participatieparagraaf bij elke nota. In Groningen wordt gekeken naar een raad waarin bewoners dezelfde beslissingsrechten hebben als gekozen raadsleden.

WIJKEN EN DORPEN : veel gemeenten zoeken manieren om budget, verantwoordelijkheid en zeggenschap op wijk- of dorpsniveau te organiseren – denk aan de vele dorpsplannen, wijkbudgetten, dorpsraden. In Peel & Maas wordt met zelfsturing gewerkt, in Emmen werkt de raad bijvoorbeeld met zgn. Erkende Overleg Partners (EOP) voor wijken en dorpen die hun eigen leefbaarheidsbudgetten beheren en zelf aanbestedingen kunnen doen.

BURGERPANELS EN VISITATIES : online burgerpanels worden door meerdere gemeenteraden gebruikt, soms op thema, soms als permanente enquête. Zie www.verantwoording.nl

ALTERNATIEVE COLLEGE - AKKOORDEN : na de verkiezingen zijn verschillende vernieuwende college-akkoorden opgesteld. Denk aan een raadsakkoord, een open akkoord of een procesakkoord. In het procesakkoord van Oude IJsselstreek is vastgelegd over welke onderwerpen de raad(sleden) een dialoog aangaan met samenlevingspartners.

YVETTE JEUKEN / AMSTERDAM

Cockpit 100x100. Politicoloog, werkzaam als programmamanager bij Netwerk Democratie. www.netdem.nl

PLEIDOOI VOOR LOKALE DEMOCRATISCHE REFLECTIE

MARIJE VAN DEN BERG

We netwerken dat het een lieve lust is, en vragen ambtenaren dat ook te doen. Maar wanneer het ingewikkeld wordt in de gemeenschap, of de vraag ontstaat of iets al dan niet in het algemeen belang is, hoe organiseer je dan een democratisch proces om daar achter te komen? En heb je daar raadsleden bij nodig? Een pleidooi voor democratische reflectie op lokaal niveau. Met als doel: meer democratie.

Wat er nieuw is in de netwerksamenleving ten opzichte van de klassieke verzuilde maatschappij, is dat inhoud de vorm van verenigen bepaalt. Immers: de mobilisatiekracht en verenigingskracht van de netwerksamenleving is zo groot, dat iedereen in verschillende vormen en op hetzelfde momenten uitdrukking kan geven aan wat hij wil en wie hij is. Je bent meer dan je functie of rol. Als burger kun je op hetzelfde moment zowel een kiezer, als een (online) activist, als een passieve toeschouwer zijn, in verschillende domeinen en met verschillende belangen, petten, meningen, emoties. En in de avond kun je ook nog voor een naaste zorgen. De netwerken zijn er en ontstaan overal, en passen niet langer op de vormen die we daarvoor - zeg sinds de tijd dat Thorbecke erover nadacht - tot onze beschikking hebben in een gemeenteraad.

BESTAANSGROND EN BESTAANSRECHT

Deze nieuwe gemeenschapsvorming drukt ons op het belang van het onderscheid tussen bestaansgrond en bestaansrecht van publieke instituties. Want we moeten de inrichting van die instituties ter discussie mogen stellen — en daarmee hun bestaansrecht — met inachtneming van hun bestaansgrond, die we wellicht op nieuwe en minder eenvormige manieren moeten borgen. Vakbonden, woningcorporaties, toezichthoudende instanties, politieke partijen: hun bestaansgrond is evident. Maar wellicht niet: de vorm waarin ze bestaan, hun instrumenten en sturingsroutines, en de effecten daarvan in een netwerksamenleving. Wellicht ook niet: hun bestaansrecht zonder meer.

En dat geldt ook voor de gemeenteraad.

Vooralsnog slagen we er onvoldoende in om het politieke bestuur van betekenis te laten zijn in het beoordelen of creëren van legitimiteit in de lokale netwerkende gemeenschap — en dus buiten de raadszaal. Legitimiteit die opgebouwd is uit democratische waarden als transparantie, proportionaliteit, zuinig omgaan met belastinggeld, inclusie, vrijheid van meningsuiting (en de mogelijkheid daartoe) en macht en tegenmacht.

Wanneer het in die netwerkende gemeenschap democratisch ingewikkeld wordt, en gaat over of iets al dan niet in het algemeen belang is, hoe organiseer je dan een democratisch proces om

daar achter te komen? En heb je daar raadsleden bij nodig?

WAT ZIEN WE?

De correspondenten van 100x100 hebben het afgelopen jaar een intrinsieke (en voor bestuurders wel zo prettig onbesmette want onbezoldigde) motivatie getoond om het probleemoplossend en kansenpakkend vermogen van de netwerkende samenleving, meer ruimte te geven in hun lokale bestuurlijke verhoudingen. En ze kwamen genoeg mensen tegen die daar actief mee bezig zijn. Die de lokale netwerkdemocratie proberen vorm te geven. De bevindingen die de correspondenten van 100x100 deden, zijn over één ding helder: we kunnen optimistisch zijn over de ambitie waarmee ambtenaren en burgers werken aan een energieke samenwerking tussen mensen binnen overheid en mensen in de gemeenschap.

“De manier waarop erover gepraat wordt en hoe ermee omgegaan wordt is wat mij betreft hartstikke goed. Natuurlijk is het een leerproces en is het niet perfect, maar het lijkt inmiddels in de genen te zitten.” — Zeist

“De leukste ontmoeting had ik met twee vernieuwende medewerkers van de gemeente. Dat gesprek bevestigde mij dat binnen het gemeentelijk apparaat een voorhoede ambtenaren zeer actief is een cultuuromslag binnen de gemeente te bewerkstelligen die er op neer komt dat de ambtenaar zich meer ‘als burger van de stad’ moet opstellen. Het is hoopgevend dat er van binnenuit ook een transitie op gang komt!” — Breda

Ook zien we bestuurders, raadsleden, burgemeesters en wethouders blij worden van de vrije vormen van netwerken in de samenleving. Waar je kunt organiseren vanuit wat er nodig is. Waar je kunt leren van kleine acties. Waar dynamiek is, en ruimte om te toetsen op ‘wat goed is’ zonder dat je dat SMART kunt meten. Waar niet meteen in euro’s gedacht wordt, of in juridische kaders. Daar willen ook bestuurders graag toeven. Dat verlangen is in elk geval leesbaar in bijna alle college-, coalitie- en raadsakkoorden van de gemeenten waar de 100x100-correspondenten hun werk deden. Dat verlangen is alleen nog niet tastbaar gemaakt.

DAT VERLANGEN ZORGT VOOR VERROMMELING

Als ik al te vrolijk wordt van dit soort voorbeelden, duik ik in de voorzetjes voor artikelen die ik ooit wilde maken met Frans de Jong (bioloog met bestuurskundige nascholing, vorig jaar overleden). Nagelaten wijsheden zijn dat, waaraan ik mijn eigen bijkans naïef-positieve netwerkblik (‘Als we maar met elkaar in gesprek raken, is er al veel gewonnen’) slijp. Frans had namelijk een feilloos gevoel voor de ‘verrommeling’ van de instituties die dreigt wanneer je als overheid ‘gewoon’ gaat samenwerken vanuit energie.

In de normale, horizontale wereld moet je aandacht geven aan de ander in al z’n eigenaardigheden. Hele mensen, zijn we daar. En eerlijk gezegd, bromt Frans in zijn nagelaten kladjes, “daar snappen we niet veel van in de institutionele wereld. Het ‘spel met de petten’ (blijf jezelf, wees nieuwsgierig naar de ander, wees eerlijk over je rollen) is daarbij van belang. Wij burgers zien onze eigen complexiteit als een bron van mogelijkheden, en niet als een probleem. En wij zien de omgeving, de informa-

tietechnologie, de instituties, de marktpartijen als middelen om ons gedrag productief te maken en een zo ‘een goed leven goed te leven’ – om het maar eens filosofisch te duiden.”

EN DAN KOMT HET NEER OP DE AMBTENAREN

We zoeken én vinden tot nu toe de veranderingsopgave in de interactie tussen ambtenaar en burger. Daar doen we nu ervaring op met het gezamenlijk met burgers vormgeven van beslissingsstructuren binnen de gemeenschap.

“De power van de vernieuwende ambtenaar is groot en samen met de burgerkracht gaat het uiteindelijk lukken om de kanteling te realiseren.” — Breda

De ambtenaar is procesarchitect. Dat heeft nog nauwelijks gevolgen in en voor de gemeenteraad. Hier ontstaat verrommeling. Want in de ambtelijke organisatie is er sprake van dubbele sturing: aan de ene kant moet de ambtenaar netwerkend en bottom up werken (Naar buiten! Frontlijnstruring! Adaptief!). Aan de andere kant moet hij zoals het een goede ambtenaar betaamt, uitvoering geven aan de bestuurlijke ambities en binnen de kaders van de Raad (Portefeuille! Politiek primaat! Jaarplanning!). De ambtenaar is degene die bij botsende belangen, de beslissing moet nemen. Ambtenaren krijgen hierdoor een systeemverantwoordelijkheid, waarbij de gemeenteraad meestal buitenspel staat.

Een democratisch soepje wordt hier gebrouwen.

Het gevolg van die troebele sturing is ook dat de kwestie van vertrouwen helemaal op het niveau van de interactie tussen individuen wordt gelegd. En meestal moet de ambtenaar het doen. Daardoor weet je nooit precies – als burger – met welk belang de dienstdoende beambte op de stoep staat. Je moet het dan maar als mens vertrouwen.

ONTROMMELLEN

We moeten niet proberen om de grillige relaties in de gemeenschap te kopiëren in (of in de plaats zetten van) de verhoudingen in het formele democratische systeem. We moeten onderkennen dat ze tegelijkertijd bestaan, en allebei bestaansgrond hebben. Waarbij het bestuurlijke systeem zo moet worden ingericht dat die waardevolle, grillige, intermenselijke relaties in de gemeenschap ten volle kunnen ontstaan. Ja, ook tussen mensen met een ambtelijke of bestuurlijke pet op en mensen met de pet op van initiatiefnemer, of burger. Maar wel zo, dat het volkomen helder is hoe die overheid werkt -- en dus hoe je er invloed op kunt hebben.

Dat die democratische waarden als transparantie, proportionaliteit, zuinig omgaan met belastinggeld, inclusie, vrijheid van meningsuiting (en de mogelijkheid daartoe) en macht en tegenmacht geborgd zijn. Dat de governance op orde is, de manier waarop beslissingen tot stand komen.

Lokale bestuurders zijn de aangewezen personen om de lokale overheid te verhelderen en waar nodig te ‘ontrommelen’. De bestaansgrond voor afspraken en instrumenten helder voor ogen te hebben en daar vorm aan te geven op een passende manier. De architectuur van de publieke sector transparant maken, verwachtings-

patronen verhelderen. Duidelijk maken waar overheden voor staan, waar middenveldorganisaties voor staan. Wat van de markt is. En dat niet door elkaar te rommelen in bestuurlijke arrangementen die zelfs de wethouders niet overzien.

Ik noem dat werk: democratische reflectie.

Democratische reflectie heeft tot doel de lokale gemeenschap(pen) steeds democratischer te maken. Samen met burgers nieuwe, passende beslissingsstructuren ontwerpen. En niet in alle vrolijke energie wegdansen bij die institutionele en formeel-democratische soep, hup, de netwerksamenleving in, waar het tenminste leuk is. En tegelijk (!) totaal de andere kant op rennen, naar de markt, waar de waarde tenminste makkelijk meetbaar is.

Raadsleden brengen dan (vanuit het perspectief van burgers!) de democratische waarden in in het netwerk en zoeken (mee) naar de passende vorm voor lokale governance. Op zoek naar steeds weer de democratische ervaring dichtbij: op een school, in een verzorgingshuis, in een straat in aanbouw. En het is dan aan raadsleden om te allen tijde ‘meer democratie’ te verlangen, te eisen, te bestellen. Bij het bestuur en de overheid, maar dus ook in de samenleving. Dat betekent: de governance vormgeven die burgers nodig hebben - en ja, dat moet je ze dus vragen, dat moet je onderzoeken en daar moet je aan knutselen. Als je dat niet doet is al het andere, van initiatievenmakelaar tot G1000, gerotzooi in de marge. En ja, juist dat is lokale politiek in de netwerkdemocratie.

En dat is niet de leukste noch makkelijkste klus.

Het blijkt dat het actief vormgeven van je betrokkenheid bij initiatiefnemers als raadslid tot frustratie leidt bij raadsleden.

“Ik merkte dat een raadslid erg betrokken was bij de stad en veel frustratie had over hoe initiatiefnemers behandeld worden. Ik had het gevoel dat hij erg goed wist wat er speelde, maar dit niet op de juiste manier kon communiceren binnen de raad.” — Groningen

Waar het raadslid het niet kan, kan de initiatiefnemer het zeker niet. En dan gaat dit alleen nog maar over het binnen de gemeenteraad op een vruchtbare manier praten over initiatief vanuit de samenleving.

“Tot op heden heb ik het idee dat de raad erg ver afstaat. Intern in de gemeente (ambtenaren, directie, burgemeester en GS) liggen de krachten die bepalen hoe de samenwerking gaat en of er samenwerking is. Ik zie nog geen nieuwe aanpakken of doelbewust betrekken van de inwoners bij begroting vormen, plannen maken etc. Wel her en der bij acties vanuit de organisatie.” — Voorst

Het bestaansrecht van de bestaande instrumenten en werkvormen van de lokale democratische instituten mogen we best ter discussie stellen. Ze bieden onvoldoende om lokale governance in het netwerk vorm te geven. Daar heeft het raadslid dus in alle eerlijkheid niet veel te bieden.

DE WEERBARSTIGE PRAKTIJK VAN DE PARTIJPOLITIEK

Wat meestal ook niet helpt, is mensen indelen vanuit partijpolitieke achtergrond. In sommige raden begint dan ook het idee post te vatten dat politiek meer is dan partijpolitiek.

Er zijn dan raadsleden die een tegenstelling zien in de raad ‘als eenheid’ en de raad

als groep van mensen met diverse achtergronden. In mijn ogen is dat een schijnbare tegenstelling. In feite betwijfelen deze raadsleden dat er zonder een indeling in partijpolitieke labels nog wel onderscheid te maken is tussen meningen van mensen. En in elk geval zijn zij niet op zoek naar andere manieren van belangen afwegen dan via partijpolitieke vormen en routines.

“Het meest zijn mij bijgebleven de uitspraken van een raadslid over vertegenwoordiging van een partij met een ideologie versus de raad als eenheid (wat de griffie graag wil) me het meest zijn bijgebleven. Zijn partij ziet er eigenlijk niets in om als Raad als geheel op te trekken en initiatieven te benaderen. Dat is voor de griffie handig, maar daarmee verdwijnt onderscheidende karakter van politieke partijen. Het kost ook veel gemeenschapsgeld, al die bijeenkomsten om ons tot één Raad te maken.” — Middelgrote gemeente

“Er zit beweging in, maar er is nog een lange weg te gaan. En mijn twijfel blijkt niet onterecht: er zijn veel partijen in de gemeenteraad die moeite hebben met het begrip burgerparticipatie en daarin vooral angst hebben dat de hele boel zonder regie en vaste, strenge kaders ontspoord. Die angst beperkt zich niet tot de aloude, gevestigde partijen; ook nieuwe lokale partijen hebben er last van.” — Lelystad

Gelukkig maar, want sleutelen aan democratische instituties moet je niet lichtzinnig doen. En spannend en niet zonder risico's is het dus. Maar wanneer we tijd nemen voor democratische reflectie (letterlijk, door het maar eens op de agenda te zetten), gunnen we onszelf de mogelijkheid om te experimenteren, ervan te leren en wellicht nieuwe, meer passende vormen voor lokale governance te ontwikkelen: zo veel mogelijk vanuit wat in de gemeenschap aan democratische energie en verantwoordelijkheid al lang aanwezig is. Een vorm die aansluit bij die grilligheid. En waarbij, zoals dat in de samenleving al langere tijd gaat, de inhoud de organisatievorm bepaalt.

De plek voor idealen en ideologieën is niet uitsluitend de raadszaal. En de vertegenwoordigers van idealen en ideologieën zijn niet uitsluitend de gemeentebestuurders, maar allen die zich rond een thema organiseren.

En dat kán, maar dat vraagt heel zorgvuldige processen; op landelijk niveau hebben we in elk geval nog een *Chambre de Réflexion*, de Eerste Kamer (en ook daar lukt het niet altijd). Op lokaal niveau moet het bestuur dat binnenin zichzelf organiseren en dat gaat ze niet goed af.

“Een moeilijk punt voor ons is dat de neiging en de kracht van raadsleden om zich van elkaar te onderscheiden veel groter is, dan de kracht om te verbinden en om een gezamenlijke grond te verkennen. In het zoeken naar nieuwe spelregels voor samenspel tussen de raad en initiatieven, gaat het gesprek daardoor alle kanten op.” — Culemborg

RUIMTE ZIEN VOOR REFLECTIE

Voor democratische reflectie is het nodig dat raadsleden de ‘stap naar achteren’ zetten. Bij reflectie hoort immers ook een zekere mate van neutraliteit. Die neutraliteit is mogelijk wanneer er voldoende mensen rond een thema aanwezig zijn die de verschillende standpunten innemen die nodig zijn om alle invalshoeken van een probleem of kans te verkennen voor je een beslissing neemt; als alle actoren zelf aan het

woord komen, hoef je niemand meer te vertegenwoordigen. Als slechts raadsleden die invalshoeken inbrengen, komen zij niet (of heel moeilijk) toe aan democratische reflectie.

We moeten de ruimte leren zien die raadsleden hebben om te reflecteren op democratische waarden in al die verschillende netwerken.

De netwerkdemocratie in optima forma heeft dan een zichzelf versterkend effect. Door initiatief van burgers en 'zelf-vertegenwoordiging' wordt de behoefte aan democratische reflectie (en ontrommeling van de overheid) groter. En door die zelf-vertegenwoordiging komt ruimte vrij voor raadsleden om meer aandacht te besteden aan het verzilveren van de democratische waarden. Zij komen toe aan het veroorzaken van meer democratie. Meer democratie in de zin van: meer ruimte voor veranderen van mening op grond van nieuwe inzichten; continue aandacht voor de minderheid; en slechts vertegenwoordiging als dat écht nodig is - dus zo vaak mogelijk de mensen die het betreft laten spreken, beslissen en beoordelen. En dus meer initiatief en participatie. En daarmee nog meer behoefte aan democratische reflectie.

Dit pleidooi richt zich op de gemeenteraad: ruim tijd in voor democratische reflectie. Beschouw jezelf als raadslid als waker en borger van democratisch het gehalte van lokale organisaties en processen. Ook als daar geen wethouder of gemeentebtenaar bij betrokken is.

Maar het pleidooi eindigt - ja, de utopie - uiteindelijk bij onszelf, wij burgers. Want het zijn burgers die een democratische samenleving maken en het is niet in de gemeenteraad maar in de samenleving dat we de bestaansgrond van onze democratische waarden vinden. Daar wegen we belangen af, worden besluiten niet genomen door de sterksten, word je niet uitgesloten, is er ruimte voor jouw afwijkende mening.

De democratie is een optelsom van gemeenschappen van hele mensen. En het is aan ons burgers om te beoordelen of we democratisch genoeg zijn. ●

WAT VRAAG JE DAN?

Mooi gezegd, Van den Berg, 'reflecteren op democratische waarden', maar wat bedoel je dan?
Wat kun je vragen als je reflecteert? Ik geef bij een aantal waarden wat voorbeelden. De vragen stel je met als doel: het versterken van deze democratische waarde.

Bij **PROPORTIONALITEIT** kun je bijvoorbeeld vragen: wat leggen we in dit netwerk vast aan regels? Wie heeft daar baat bij en wie heeft daar last van? Kan dat minder? Wat doet de overheid hier? Kan die haar aanwezigheid verminderen?

Bij **ZUINIG OMGAAN MET BELASTINGGELD** gaat het om zaken

als: op welk moment komt er een bijdrage via belastinggeld? Hoe gaat dit netwerk om met de bijzondere status van belastinggeld, en hoe verantwoorden we de besteding? Is er vermenging van publiek en privaat geld? Welke dilemma's levert dat op? Worden die open besproken? Hebben we oog voor bredere publieke belangen en dus geldstromen dan alleen die in dit netwerk?

INCLUSIE gaat dan om vragen als: is de samenstelling van dit netwerk congruent met de samenstelling van de grotere gemeenschap? En zo nee: wat is er te bieden om de diversiteit te vergroten? Worden hier mensen uitgesloten? Is dat bewust of onbewust? Wie bepaalt de mores in deze groep?

Bij **VRIJHEID VAN MENINGSUITING** kun je je bijvoorbeeld zaken afvragen rond de kanalen van communicatie die er voorhanden zijn, of de mogelijkheid om bijvoorbeeld niet op schrift maar mondeling deel te nemen aan besluitvormende processen. In hoeverre er ruimte is voor minderheidsstandpunten en of die wellicht actief gezocht worden. En ook de vraag: mag je in dit netwerk van mening veranderen?

MACHT EN TEGENMACHT is interessant om te verkennen met vragen als: wie bepaalt hier in dit netwerk wat er gebeurt? Wie zit er aan de andere kant en kunnen we die kant versterken? Is dat nodig? Op basis waarvan krijgen mensen in dit netwerk meer of minder macht? Is er oog voor de minder machtigen of wordt onmacht gebagatelliseerd? Is er lokale media/pers?

Bij **TRANSPARANTIE** kun je bijvoorbeeld kijken naar: hoe komt iemand erachter wanneer en hoe er in dit netwerk besluiten worden genomen? Is er makkelijk te achterhalen hoe het geld is of wordt verdeeld? En waarom? Zijn er zaken die niet met iedereen worden gedeeld in dit netwerk? Of juist wel? Zijn de contactgegevens van iedereen vanzelfsprekend te delen?

EEN KLEINE GEREEDSCHAPSKIST

Instrumenten om in de raad een start te maken met democratische reflectie

- Persoonlijke zelfanalyse overheidsparticipatie: hoe ver ben jij als gemeenteraadslid? bit.ly/zelfanalyse
- 10 suggesties om met de veranderende rollen om te gaan, praktische uitwerking van de ROB na het rapport Loslaten in vertrouwen bit.ly/loslaten10x
- De Caleidoscoop: 6 spiegels als start voor het gesprek over ruimte voor initiatief. www.decaleidoscoop.org
- Nieuwe rollen van de raad in 6 seminars: www.gemeenteraadvandetoeekomst.nl

MARIJE VAN DEN BERG / LEIDEN

Cockpit 100x100. Traint, schrijft en spreekt over netwerken, lokale democratie en participatie. Mede-ontwikkelaar van www.decaleidoscoop.org. Was jarenlang bestuurslid van Stadslab Leiden. Ooit raadslid.

@marije / www.whiteboxing.nl

IT TAKES TWO TO TANGO IL TAKE2 TWO TO TANCO

Hét voorbeeld van een aantal zeer actieve en enthousiaste burgers zijn wel de initiatiefnemers en correspondenten van het 100x100 initiatief. Actieve burgers die via sociale media een groot aantal enthousiastelingen (correspondenten, waaronder ikzelf) weet mee te krijgen om een aantal gemeenteraden actief te gaan volgen en te ontdekken waar de energieke samenleving terug te vinden is in de plannen voor de komende raadsperiode en in de gemeentebegroting. Zo maar, uit betrokkenheid, tijd en energie ergens in steken! Wat een bizar fenomeen...

En juist dat fenomeen, het gegeven dat er blijkbaar mensen zijn die naast hun 40-urige werkweek, hun gezin hun bedrijf of die andere zaken die er voor zorgen dat zij een druk leven en overvolle agenda hebben, ook nog de tijd vinden om als correspondent iets te doen...

Juist die verwondering bracht mij op de gedachte dat de doe-democratie eigenlijk een hele hoop zeer bevlogen en actieve burgers nodig heeft, anders werkt het niet.

Een doe democratie een participatiemaatschappij bestaat uit actieve en energieke burgers én een faciliterende overheid die al die initiatieven ruimte geeft, immers... It takes two to tango...

WIE ZIJN DIE BURGERS?

Een blinde vlek in het onderzoek? De aanname die zo vanzelfsprekend lijkt? Wij zijn dus allemaal keihard op zoek gegaan naar de faciliteiten die de overheid biedt of zou moeten bieden voor de doe-democratie en terecht... maar eh... vergeten we niet iets? Moeten we niet ook eens gaan onderzoeken wie dan die burgers zijn die staan te trappelen voor inspraak, zelf projecten willen opzetten, met nieuwe initiatieven komen, het beheer van groen bij de overheid uit handen willen nemen, zelf aan de slag gaan met ideeën, buurtverenigingen opzetten, zorg bieden, wijken schoonmaken etc. etc. Wie zijn die burgers eigenlijk en hebben we er daar wel voldoende van om het concept te laten slagen?

In mijn eigen beleving hangt het toch vaak op een zeer beperkt aantal actieve burgers die de boel flink aanzwengelen. Het is denk ik niet zo dat brede lagen in de bevolking denken, laten wij eens zelf de wij groener maken, of laten wij oudere mensen in de buurt gaan verzorgen zodat zij niet meer zo afhankelijk zijn van de diverse instellingen en ouderen organisaties. Maar hier wordt ik graag op tegen gesproken....

DAAR BETALEN WE VOOR

Zelf ben ik een aantal jaren zeer actief geweest met het opzetten en draaiende houden van een buurtvereniging in het oude Noorden van Rotterdam. Toen een zogenaamde Vogelaarswijk. **Wat blijkt, het opzetten van een vereniging is snel gebeurd en in het begin kregen we de nodige aandacht. Maar het zijn toch vooral de mensen met een bovengemiddelde gedrevenheid, drukke werkweken en vaak hogere opleiding die er ook echt iets van willen maken.** Het bleek bijvoorbeeld ontzettend lastig om mensen met een allochtone komaf of een middelbare opleiding ook daadwerkelijk betrokken te krijgen. Daarbij valt vooral op dat de drive er niet is. Men ziet hier niet het nut van in. Veelal wordt aangegeven of gedacht: daar zorgt de overheid toch voor, of daar betalen wij toch belasting voor.

Moest er iets geregeld worden dan waren het altijd dezelfde mensen die zich aanboden en ook mee gingen doen. En dat terwijl de faci-

teiten en het budget geen enkel probleem vormden. De gemeente, de woningbouwcorporatie, de politie de politiek... bij iedereen konden wij aan tafel en was er aandacht. Het grootste probleem was betrokkenheid en actie van de doelgroep zelf: de burger. **Vandaar mijn vraag: zitten burgers wel te wachten op deze rol,** of verwacht men juist van de overheid om zaken op te pakken en zoveel mogelijk te regelen?

Dit spanningsveld lijkt mij een mooie onderzoeksvraag voor een vervolg op het 100x100 traject. Nadat we hebben vastgesteld in hoeverre de overheid klaar is om de trappelende actieve en energieke burgers te faciliteren en te ondersteunen in hun drang naar een netwerkdemocratie/doe-democratie, kunnen we dan ook de burgers hiervoor vinden? Of zijn die er al?

Laten wij de ervaring van gemeenteraadsleden eens peilen hierover. Wat zijn hun ervaringen?

De burger krijgt de overheid die ze verdient. Des te actiever de burgers des te meer kans op slagen heeft de doe democratie! ●

JAN PAFFEN
LANSINGERLAND
public-incentive.nl
@janpaffen

Is Voorst klaar voor de 'netwerkdemocratie'? Of is zij allang gewoon een gemeenschap?

VOORST

Voorst, een mooie groene gemeente, tussen Veluwe en IJssel, midden in de Stedendriehoek Apeldoorn, Deventer, Zutphen. Met 26.000 inwoners verdeeld over zeer diverse kernen en buitengebieden.

Is Voorst ook in termen van 'netwerkdemocratie' een mooie gemeente? Een prachtig voorbeeld: vooroplopend door klein te zijn. Samen met de bevolking ideeën ontwikkelend? Of is Voorst, zoals Den Haagsoms roept, een gemeente met weinig bestuurskracht, juist door die kleinschaligheid? Zijn er teveel afhankelijkheden, een gebrek aan transparantie?

100x100 correspondenten Hein Albeda, Hems en Lydia Zwier gingen als 100x100 correspondenten op waarderend onderzoek en kwamen terecht in de zoektocht van Voorst.

Ook wij als correspondenten kwamen in een zoektocht terecht: is de 'netwerkdemocratie' wel een 'doel'? Natuurlijk is door ons het coalitie- en college-akkoord bekeken en langs de meetlat gelegd. "Samen willen, samen doen". Een mooi streven; echter de perspectiefnota, het collegeakkoord en de begroting kwamen heel traditioneel tot stand, zonder enige betrokkenheid van de inwoners. Experimenten met wijkbudgetten laten een kleine kentering zien, maar het 'zoeken' voert de boventoon. Het lijkt nog een beetje een 'moetje'. Tegelijk is er een duidelijk besef dat er al veel gebeurt. Wethouder Vrijhoef "De kanteling is al aan de gang. De werkwijze van de gemeente kun je niet zomaar even matchen met wat er gebeurt in de samenleving." Meer dan vroeger vraagt de gemeente zich af of een probleem wel het probleem van de gemeente is.

We startten met de vraag wat gaat er allemaal goed? Wat kan nog beter en hoe dan? We zien dat er al heel veel gebeurt. In sportverenigingen, rondrijdende bibliotheek en heel veel kleine en grotere initiatieven. Veel vrijwilligerswerk, weinig 'social entrepreneurs'.

DAT VALT ERG MEE

Wat wij verwachtten was: Verbinden van drijfveren en talenten tot nieuwe oplossingen in een andere 'moderne' democratie. Een samenwerkende en waarderende aanpak, om het hoofd te bieden aan ons tijdperk van verandering. De inwoners van Voorst zien de grote verandering niet zo. 'We moeten het toch gewoon zelf doen, net als vroeger?' zeiden de Voorstenaren, die wij interviewden. "En dat kunnen we ook, het is een kwestie van aandacht en tijd hebben voor elkaar". Ergeren de mensen zich aan de gemeente die een mogelijk initiatief in de weg zit? Dat valt erg mee. Men ergert zich meer aan elkaar: pesten, onbeschoft gedrag, zwerfvuil en hondenpoep. Dat moet aangepakt worden en men vindt dat men daar zelf ook een rol in heeft.

In onze zoektocht gaven wij tijd en aandacht aan de parels van Voorst en aan de parels die we van andere correspondenten aangereikt kregen, die brachten we van *buiten naar binnen*, ter inspiratie.

Raadsleden, collegeleden, initiatiefnemers: we waren overal direct welkom. De sfeer was open, er werd samen gedacht, gezocht... en ontdekt. Natuurlijk, het is voor iedereen wenen, die andere rol, die andere manier van werken. Daarom brachten wij ideeën van buiten in. Bijvoorbeeld de EOP-constructie van Emmen voor legitieme dorpsraden, de volledig transparante wijkbudgetten van Amsterdam, het procesakkoord van Oude IJsselstreek. We waren op zoek naar nieuw

en tegenlicht. Wat is democratie nu eigenlijk? Hoe geven we het vorm? Wat is en blijft de verantwoordelijkheid van een gemeente. Waar willen inwoners zelf het voortouw nemen? Kan de representatieve democratie zich door ontwikkelen tot een echte inclusieve democratie: een levenshouding voor ieder individu.

We brengen de uitkomsten samen in een schetsboek. Door ons waarderend samengebonden. Digitaal en op papier als kadootje. Het resultaat van 'Waarderend onderzoeken op de essentie': hoe zien de Voorstenaren Voorst het liefst in 2020?

Voor een 'echte netwerkdemocratie' hebben we mensen nodig, die bewust, vanuit ambitie, werken aan dat wat zij graag willen. Verbindend. Samenwerken is vanuit een individuele keuze. **Kiezen voor 'welbegrepen eigenbelang!'**

Die expeditie naar de netwerkdemocratie, de gemeenschap van morgen gaat voort! Wanneer gaat het goed? Morgen gaat het beter dan vandaag. Hoe? Het was Le Petit Prince die het al zei: "Leer mensen niet om een schip te bouwen, maar doe ze hunkeren naar de open zee". ●

HEIN ALBEDA
UTRECHT

@heinalbeda
adviseur op het gebied van burgerparticipatie en verantwoording.
www.heinalbeda.nl

LYDIA ZWIER-KENTJE
VOORST

@lydiazwier
adviseur voor gemeenten en rekenkamers.
www.about.me/lydiazwierkentje

HEMS ZWIER
VOORST

initiatiefnemer van het Social Innovation Lab, ondernemer en lecturer aan het Windesheim Honours College
www.socialinnovationlab.nl

DE JONGEREN 'AAN HET STUUR' IN EEN VERZORGINGSHUIS!

Het mooiste voorbeeld in Voorst is wel het initiatief van een stel jonge meiden uit Voorst, die zelfstandig in het dorp wilden wonen. Echter de woning-prijzen lagen te hoog. Eind 2013 gaf de woningcorporatie Habion van het verzorgingshuis "De Benring" aan dat ze met alle inwoners van Voorst aan de slag wilden om te zien of het pand behouden kon blijven voor het dorp, nu de ouderen inwoners sterk in aantal daalden. **De meiden mobiliseerden hun leeftijdgenoten met dezelfde droom, en maakten een concreet plan.** En dat plan wordt uitgevoerd: aanleunwoningen werden appartementen, door hen zelf opgeknapt. Ouderen wonen met jongeren en geven samen de Benring een tweede jeugd! De jongeren besteden vrijwillige tijd en energie aan de ouderen. De gemeente maakte het mogelijk door flexibel te zijn. Zo kan het dus ook! Een goed plan vanuit een wens en samen denken over de uitvoering. Een voorbeeld voor heel Nederland! (Zie www.een2ejeugd.nl).

We starten met de vraag:
wat gaat er allemaal goed?

‘Lokale democratie gaat verder dan de gemeenteraad’

Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, over spanningen, democratische reflectie, kritische journalistiek en burgermacht. En zijn eigen ervaringen als raadslid.

Slechts 18 procent van de correspondenten van 100x100 zegt dat de gemeenteraad klaar is voor de netwerkdemocratie, blijkt uit het onderzoek. Putters reageert: ‘Gemeenten zijn nog volop in verandering, dus gedeeltelijk klopt de stelling. Maar wanneer ben je klaar met naar nieuwe werkwijzen zoeken, met het verantwoorden van grote budgetten, met integraler werken of burgers opzoeken? Dat gaat werkende weg. En het is belangrijk te beseffen dat daarbij iedere vier jaar andere politieke keuzes aan de orde kunnen zijn. Ik wordt overigens altijd heel alert als iemand zegt: “Zé zijn er nog niet klaar voor”. Meestal zijn het degene die zelf aan de macht zijn en dat willen blijven, die dat zeggen. Maar dat terzijde.’

DE JUISTE COMBINATIES

In de nota *Vitale lokale democratie* roept Plasterk op tot democratische vernieuwing. Kim Putters wijst bij die vernieuwing op de spanning die er kan zijn tussen representatie en participatie. Daar moet over worden nagedacht.. ‘Er wordt in de participatiesamenleving een beroep gedaan op meer zelfredzaamheid en actief meedoen. Naast het ‘doen’, is er voor vernieuwende democratie ook beleidsbeïnvloedende participatie nodig’. Soms schuurt dat met de representatieve democratie, waarvoor andere middelen, tijd en competenties nodig zijn. ‘Een fundamenteel punt.’ volgens Kim Putters. ‘Vernieuwing betekent de juiste combinaties tussen representatie en participatie. Een nieuwe democratische vorm zoals de G1000 in Amersfoort is interessant; wat was de rol van de gemeenteraad? Welke combinatie maak je tussen representatie en participatie? Wat vraagt dat van de gemeenteraad? Spreek je af dat je de prioritering van burgers overneemt maar zelf over de raadsvoorstellen beslist? Of ga

je nog een stapje verder en vind je dat ze direct mee mogen beslissen met het beleid?’

Putters denkt dat het uiteindelijk van groot belang is om met elkaar heldere afspraken te maken hierover. ‘Maar voor het zover is, is het interessant om lessen te trekken uit combinaties van participatie en representatie.’

RAADSLEDEN HEBBEN ALTIJD AL VERSCHILLENDE ROLLEN

Naast traditionele rollen wordt vaak gezegd dat de raadsleden de rol van volksverbinder op moeten nemen. Kim Putters is van mening dat ze die rol al oppakken. ‘In de tien jaar dat ik in de gemeenteraad van in Hardinxveld-Giessendam zat, heb ik de raad zien veranderen. Eerst waren bij wijze van spreken vooral ambtelijke nota’s leidend, waar er nu veel meer agenderend wordt gewerkt. Er zijn gemeenteraden die de regie nemen in bijeenkomsten met burgers en raadsvoorstellen op alternatieve manieren bespreken. Het is belangrijk dat raadsleden de mogelijkheid hebben om verschillende accenten te leggen binnen hun functie.’

Je moet dus nadenken over welke rol als raadslid wanneer waardevol is: meer initiatief of meer volgend. Want de grootste teleurstelling voor burgers is hen te zeggen dat ze mogen meepraten en dat er vervolgens niets met hun inbreng wordt gedaan. Verder is er volgens Putters altijd één voorwaarde voor het uitproberen van verschillende rollen: verander nooit de regels tijdens het spel! Die regels leg je aan de voorkant samen vast en achteraf kun je daarop reflecteren.

MEER LOKALE WEGING VAN LOKALE WAARDEN

Als het gaat om reflectie op democratische processen binnen de gemeente is er volgens Putters wel een vraagstuk. Men moet zich bewust zijn van de lokale politieke keuzes die gemaakt moeten worden. 'Er vindt nog niet altijd een weging van waarden plaats over wat belangrijk is, wat goede zorg is, et cetera. Lokaal beleid wordt lokaal gemaakt, maar dat beseffen we te weinig.'

Het proces van beleid maken behoeft dus democratische controle, maar hoe organiseer je die? Putters is van mening dat democratische controle niet slechts politiek is en dus verder gaat dan de gemeenteraad. Een belangrijk aspect van democratische controle is informatievoorziening. Weten mensen de juiste informatie te vinden, sluit die aan bij de route die de burger kent? Journalistiek vervult daarin een grote rol, aldus Putters. 'In een heleboel gemeenten en regio's is die echter helemaal niet op orde. **Voor een vitale democratie is een sterke kritische journalistiek op basis van hoor en wederhoor fundamenteel. Mediabedrijven zouden een wezenlijke discussie moeten voeren over hun rol in de democratie.** Bemoeit de politiek zich hiermee, dan zal ze als eerste beschuldigd worden van het beïnvloeden van de media. Maar als lokale media zichzelf niet kunnen versterken, zal de overheid de mediafunctie zeker moeten stellen. Zonder (onafhankelijke) media zijn we namelijk nog veel erger af.'

VAN BURGERKRACHT NAAR BURGERMACHT

We doen nu veel beroep op eigen verantwoordelijkheid, vindt Kim Putters. 'Dat voelt gedwongen als er niet een zekere zeggenschap bij hoort. Je kunt zeggen dat iemand verantwoordelijk is voor een wijk, maar als diegene geen invloed

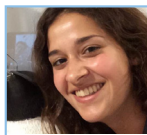
heeft, heeft het weinig om het lijf. Dan is het geen samenwerking en heeft de desbetreffende persoon dus geen macht. **Heb je het over burgerkracht dan moet je je dus afvragen of er sprake is van eigen keuze.'**

Instrumenten om de burger macht te geven, zijn bijvoorbeeld meebeslissen in beleid, handtekeningen kunnen indienen, buurtbudgetten en meepraten op basis van loting.

Wat Kim Putters betreft ligt hier een landelijke discussie: willen we de burger echt eigenaarschap geven over bepaalde taken? En welke vorm van overheidsparticipatie vraagt dat? 'We moeten goede afspraken maken over uiteindelijke verantwoording. Ook het geven van macht aan burgers of wijkteams betekent dat er verantwoording nodig is over het besteden van publieke middelen en wettelijke taken. Het zit hem in controle, in toezicht en transparantie naar de burger toe. Niet door top-down instrumenten zoals registratie en geregeld, maar door inzicht in bestedingen, in keuzemogelijkheden voor burgers en expliciete reflectie.' ●

KIM PUTTERS
HARDINXVELD-GIESSENDAM
Directeur SCP
@kimputters

MINY RAJIV
DEN HAAG
Stagiair bij de afdeling Doe-democratie
van het Ministerie van BZK

'Democratie, burgermacht en solidariteit als voorwaarden voor de participatiesamenleving'

BOB BOELENS EN JEROEN VAN URK IN DE CHAT: RAADSLID 2.0

De gemeentesecretaris van Schiermonnikoog - en 100x100-correspondent - en de raadsgriffier van Oude-IJsselstreek houden zich dagelijks bezig met het versterken van de lokale democratie. Door inwoners centraal te stellen, te verbinden, te luisteren en vanuit nieuwe perspectieven te kijken, geven ze dit vorm in de eigen gemeente. 'Practice what you preach' dus. Maar wat 'preachen' ze eigenlijk?

Aan de hand van enkele stellingen geven Bob en Jeroen hun mening over de inrichting van het lokale bestuur. De rol van raadsleden komt aan bod, alsmede de toegankelijkheid van politiek en de waarborging van democratische controle.

VOLKSVERTEGENWOORDIGERS WORDEN VOLKSVERBINDERS

Jeroen: Raadsleden moeten zich identificeren met burgers en daarvoor is een andere benadering van de functie nodig. **Het is krampachtig om het duale en de tegenstelling te benadrukken.** Er zijn allerlei experimenten met nieuwe vormen van democratie. David van Reybrouck schrijft in 'Tegen verkiezingen' bijvoorbeeld over loting in plaats van verkiezing. We moeten nadenken over alternatieven die wellicht beter passen bij behoeften van lokale gemeenten. Omdat 'traditionele' vertegenwoordiging niet meer toereikend is, zien we in de toekomst meerdere bestuursmodellen ontstaan.

Bob: We willen mensen die zijn aangewezen vanuit de gemeenschap. Maar dat je gekozen bent betekent niet altijd dat je het beste weet wat de gemeente nodig heeft. Daarvoor heb je anderen nodig: burgers, instituties, het bestuur, .. noem maar op.

Als we kijken naar publieke taken zijn betrokkenheid en legitimiteit van belang. De overheid is tot de jaren tachtig georganiseerd volgens het principe van legitimiteit waarbij burgers taken graag bij de overheid legden voor een gelijke behandeling daarvan. De laatste decennia echter, is het gevoel van betrokkenheid en vertrouwen bij de politieke instituties ver te zoeken. Hoe klein Schiermonnikoog ook is, zelfs hier merk je af en toe **het "zij" van de gemeente versus het "wij" de inwoners.** Doordat de overheid meer taken kreeg, werd de verantwoordelijkheid van burgers overgenomen. Dit heeft ertoe geleid dat burgers nauwelijks nog ervaren hoe je met elkaar gezamenlijk problemen kunt oplossen. In de huidige tijd willen en eisen burgers weer meer invloed. Buiten verkiezingen om hebben zij (te) weinig zeggenschap.

Jeroen: Als raadslid ben je een procesarchitect en volksverbinder. Je nodigt steeds de betrokkenen uit, brengt de verschillende partijen bij elkaar en gaat met ze in dialoog. Besluitvorming in gemeenteraden wordt dan in gezamenlijkheid voorbereid om een goede balans te vinden tussen participatie en representatie. In het sociale domein, in de plaatselijke netwerken van ondernemingen, verenigingen en instellingen, krijgt de participatiemaatschappij gestalte.

DE POLITIEK IS NIET TOEGANKELIJK

Bob: Landelijke partijen blijven alleen bestaan als hun wortels tussen de mensen liggen. Men stemt op personen, op degene met een sympathieke uitstraling of waar je vertrouwen in hebt. Om het vertrouwen in instituties te hervinden, zul je deze toegankelijker en begrijpelijker moeten maken. In newspeak “tijd voor een transitie”. Ik denk dat het de hoogste tijd is om het Huis van Thorbecke te verbouwen en misschien wel te renoveren.

Jeroen: In mijn opiniestuk ‘Loslaten in gemeentepolitiek’ komen verschillende standpunten naar voren die de politiek beter laten aansluiten bij de huidige samenleving. Een van die stellingen is “**De vertegenwoordiging van de bevolking via partijpolitiek raakt zijn tijd voorbij**”. Het kiezen op basis van personen moet gestimuleerd worden. Van persoon tot persoon vindt dan gesprek plaats, in plaats van partij naar burger.

Bob: Men wil weer het gevoel hebben dat men de bedoeling snapt. Wij moeten burgers uitleggen waar de overheid van is en niet van is, en ons bestuur en onze participatiemogelijkheden zo inrichten dat: 1. Burgers het snappen en 2. Burgers ook het gevoel hebben invloed te hebben.

NIEUWE CHECKS EN BALANCES NODIG

Jeroen: Checks en balances, dat is een belangrijk aandachtspunt. Wettelijk moet het vastgelegd zijn om die functie te waarborgen. Maar het is de vraag of dit (slechts) bij de raad belegd moet worden. Ontwikkelingen in de lokale democratie betekenen dat de raad in samenwerking met ambtenaren een andere rol gaat vervullen. Het risico bestaat dat met name de kaderstellende en controlerende functie diffuus worden. Om te waarborgen dat ze blijven bestaan, wordt toezicht wellicht geprofessionaliseerd. Bijvoorbeeld in **netwerkbegrotingen**, waarbij netwerkpartners zoals woningcorporaties, zorginstellingen en onderwijsinstellingen instemming geven voor elkaars plannen en onderling toezicht houden. Zo ontstaat er mogelijk een vorm van netwerkcontrol, waarbij public controllers van gemeenten en grote maatschappelijk instellingen in teams samenwerken.

Bob: Wellicht moet er een soort raad van toezicht komen. Met raad van toezicht bedoel ik dat je de verschillende rollen van de raad wellicht uit elkaar moet halen of anders beleggen. In de praktijk merk je soms dat de kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol wringen. Wellicht dat een governance model met een raad van bestuur (B&W), raad van toezicht (gemeenteraad) en algemene vergadering (een soort burgerforum) daarin een optie kan zijn. Dan kan de burger niet alleen via de raad, maar ook via een representatieve “algemene vergadering” zijn stem laten gelden.

De netwerkbegroting van Oude IJsselstreek

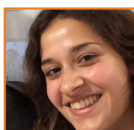
“We willen in de begroting meer aandacht voor het netwerk. Niet alleen de gemeente, maar ook inwoners, sportclubs, vrijwilligersorganisaties, bedrijven en vele anderen, leveren een bijdrage aan een maatschappelijk effect. Door dit inzichtelijk te krijgen zien we hoe helder en krachtig de samenleving is en hoe klein vaak de bijdrage van de gemeente.” - Gemeente IJsselstreek

BOB BOELENS
SCHIERMONNIKOOG
@bobboelens

JEROEN VAN URK
OUDE IJSSELSTREEK
@jeroenvanurk

MINY RAJIV
DEN HAAG
Stagiair bij de afdeling Doe-democratie
van het Ministerie van BZK

Van ouderwetse raadsleden en nieuwe burgers

Vertegenwoordigen, kaderstellen en controleren. Deze taakomschrijving van raadsleden wordt met de opkomst van buurtbegrotingen, burgervisitaties en co-creatieve cultuurvisies steeds vaker bevroegd. De uitkomst van dit proces is nog onduidelijk. En om in onzekere tijden grip te krijgen op de situatie, verval je vaak in stereotypering. Sofie Smeets verkent die van burger en raadslid.

Als er een ding duidelijk wordt uit de verhalen van correspondenten, is dat er eigenlijk geen raadslid meer te vinden is dat niet wil samenwerken met burgers. Maar blijkbaar hebben raadsleden nog veel vragen over het delen van bevoegdheden, nieuwe vormen van verantwoording of nieuwe samenwerking. Een verwarrende tegenstelling – een uitnodigende houding naar burgers enerzijds en twijfels over de capaciteiten van burgers anderzijds. Met kans op teleurstelling.

KUNNEN ZE DAT WEL?

‘De gemeente doet mee’, ‘Samen kansen pakken’, ‘Anders denken, samen doen’. De wil om een nieuw samenspel tussen burger en gemeenteraad vorm te geven is er, dat is duidelijk. Maar ondanks het enthousiasme, is samenwerking met burgers vaak ook omgeven door terughoudendheid. Raadsleden betwijfelen of burgers wel genoeg tijd hebben om te kunnen participeren, of ze genoeg kennis of inzicht hebben, of merken op dat een initiatief dat aangedragen wordt slechts ten bate van een kleine groep witte, hoogopgeleide inwoners. In Groningen vroegen raadsleden bijvoorbeeld: “Hoe zorg je ervoor dat de plannen van de burger toekomstbestendig worden gemaakt en financieel ook haalbaar zijn? En welke gevolgen heeft dit dan voor de gelijke behandeling van burgers?” In Culemborg, waar bewoners hebben meegewerkt aan een cultuurvisie, zien correspondenten: “De gemeenteraad is door de werkvorm wat meer op afstand komen te staan en lijkt nu puntje bij paaltje komt toch nog een hele dikke vinger in de pap te willen houden.”

Hoe de tegenstelling tussen uitnodigen en afwijzen tot teleurstelling kan leiden, verwoordt de correspondent uit Utrecht: “In het collegakkoord wordt gewezen op evaluatie en hoe belangrijk het is daarbij ook gebruikers te horen. Maar capabele burgers gaan niet evalueren of sociaal makers effectief werken, terwijl er in Utrecht vast mensen wonen die van evalueren heel veel verstand hebben. Kennis wordt opgehaald om beleid te maken, maar capaciteiten worden op dit punt onbenut gelaten.”

En grote teleurstellingen ontstaan, als verwachtingen niet waargemaakt worden, blijkt uit Weert: “De indruk bestaat dat gemeente vooral reactief om gaat met initiatieven. Binnen onze gemeente hebben B&W, ambtenaren en de raad [uit zichzelf] amper belangstelling getoond.” De correspondent vertelt dat een aantal wijk-dorpsraden hun activiteiten hebben gestopt, omdat ze zich niet serieus genomen voelde.

RAADSLEDEN EN BURGERS ZIJN ELKAARS GELIJKE

Zonde van de energie, verstoorde verhouding en een gemiste kans, zou Maurice Specht kunnen zeggen. In zijn onderzoek ‘De Pragmatiek van Burgerparticipatie’ betoogt hij dat inspraak van burgers veel potentieel heeft en dat het wantrouwen tegen hen onterecht is. **Burgers kunnen meer aan dan sceptici vrezen**, ongeacht de complexiteit van de situaties, de hoeveelheid verschillende belangen of de uitdagende vragen die gesteld worden. Een probleem van verschillende kanten bekijken, realistische verwachtingen opstellen en potentiële oplossingen bedenken, daarin zijn buurtbewoner en raadslid in principe elkaars gelijken.

.....

Een hoog verwachtingspatroon bij burgers over invloed en verantwoordelijkheid van het gemeentebestuur kan een ernstige belemmering zijn voor succesvolle samenwerking

VERWACHTINGEN WAARMAKEN

Als het misgaat is er lang niet altijd kwade opzet in het spel. Vaker gaat het om misverstanden. De correspondent uit Wageningen vertelt dat de contactpersoon van de gemeente ervan uitging dat initiatiefnemers voldoende bediend waren na een telefoontje of mail, ook als dat betekende dat er geen vervolgstappen genomen konden worden. Initiatiefnemers vertelden de correspondent echter dat ze zich geen vervolcontact konden herinneren, of waren teleurgesteld dat de gemeente hen niet verder hielp in de organisatie of financieel. **Wat voor de gemeente als gezien wordt als 'er is een contactpersoon' kan bij initiatiefnemers beleefd worden als 'we horen niets meer'.**

Dit ligt niet alleen bij de gemeente, verklaart de correspondent uit Schiermonnikoog: "Een hoog verwachtingspatroon bij burgers over invloed en verantwoordelijkheid van het gemeentebestuur kan een ernstige belemmering zijn [voor succesvolle samenwerking]. Soms zijn de verwachtingen bij burgers hoger gespannen dan een gemeentelijke organisatie kan waarmaken."

HOE DAN?

Misschien moeten we terug naar ons beeld van raadsleden, want het bovenstaande geeft een erg versimpeld beeld van 'het raadslid'. Het wantrouwen geldt natuurlijk niet voor alle raadsleden die Nederland rijk is, ook dat blijkt uit de verslagen van correspondenten. 'Dit soort' raadsleden bestaat wellicht vooral in onze hoofden. Stereotypen zijn lastige partners. **De vraag is dus of we voorbij het stereotype kunnen kijken en de twijfels op hun merites kunnen beoordelen.** En wellicht kan het interessant zijn om eens het tegenovergestelde te doen en op zoek te gaan naar alle stereotypen: 'het wantrouwige raadslid', de tegendenker, de twijfelaar, het angstige, of verkokerde raadslid. Maar laten we dan ook de stereotypen van burgers eens verkennen.

Misschien werkt een combinatie van de twee. We hebben vooroordelen en gaan in ons handelen soms uit van archetypen. Tegelijkertijd blijven we ons best doen om met een schaar aan individuen samen iets op te bouwen. Mensen die ook weer beelden van ons hebben, die soms voor en soms tegen ons werken. Dat is niet eenvoudig, maar het lijkt de enige optie. ●

Gemeenteraadsleden worstelen met de vraag hoe ze hun oude taken op een nieuwe manier moeten vormgeven

In zulke situaties gaat het dus om miscommunicatie en verschillende verwachtingen, of anders gezegd de manier waarop de gemeenteraadsleden nog worstelen met de vraag hoe ze hun oude taken op een nieuwe manier moeten vormgeven. Sommige initiatiefnemers laten zich hier niet door afschrikken en worden wijs met vallen en opstaan. Maar helpt als raadsleden en gemeenteraad verwachtingen en mogelijkheden van tevoren duidelijk te maken. Het werkt niet als burgers eerst uitgenodigd, maar vervolgens toch met wantrouwen behandeld worden.

'JA, MAAR...' HEEFT OOK EEN PUNT

Het makkelijkst zou zijn om tegen dat soort wantrouwige raadsleden te zeggen: 'laat los, stel je open, anders ben je niet van deze tijd.' Dat klinkt als een passend antwoord, maar er is een probleem. Met zo'n opmerkingsnoer je een groep de mond, terwijl hun twijfels wel degelijk bestaan. En soms ook wél terecht zijn. Je diskwalificeert de 'ouderwetse' geluiden bij voorbaat: het is irrealistische angst of onwelwillendheid. **En het is te makkelijk om die twijfels uit te sluiten, alleen omdat het niet constructief zou zijn.**

SOFIE SMEETS
UTRECHT

@sofie_smeets

Freelance politiek antropoloog, docent hogeschool en cockpit 100x100

Ben Nitrauw over dialoog

Debat of dialoog?

Stel je voor: je gaat wonen in een nieuwe wijk en hebt met een aantal burens afgesproken eens samen te bekijken op welke manier jullie de erfafscheiding vorm gaan geven. Op een avond kom je bij elkaar en wat blijkt: verschillende stellen schuiven aan tafel met een al in beton gegoten idee over hoe het er allemaal uit moet gaan zien. Ze hebben daar thuis over nagedacht en brengen hun wens nu als onwrikbaar standpunt in. En niet alleen dat, de mening van andere burens wordt amper gehoord en alleen maar als een slecht voorstel afgedaan.

Wie door z'n oogblik naar de (lokale) politiek kijkt kan gemakkelijk hetzelfde onbehaaglijke gevoel krijgen als de goedwillende burens uit dit voorbeeld. De gemeenteraad bestaat uit fracties, die nog altijd in kleine zaaltjes bij elkaar komen om hun standpunten te bepalen en deze vervolgens in de raadzaal voor de bühne te brengen. Op z'n best zijn burgers gehoord en is afgestemd met de coalitiegenoot, maar ten langen leste... gaat ieder voor z'n eigen gelijk. Natuurlijk worden er debatten gevoerd, maar die hebben bijna altijd het karakter van rituele dansen met een zekere afloop, gebaseerd op collegeakkoorden en koppen tellen. En omdat de woordvoerder zijn betoog al van de fractie heeft meegekregen zal hij om gezichtsverlies te voorkomen vasthouden aan zijn teksten, wat er ook door de anderen aan inzichten te berde wordt gebracht.

Ik hoop heel erg dat u zich in dit verhaal niet helemaal (of liever nog: helemaal niet) herkent, maar in de beleving van veel burgers is dit wel de politieke werkelijkheid. Een gemeentebestuur wordt niet gezien als een collectief dat gezamenlijk uit is op het beste voor de stad, maar als een verzameling elkaar beconcurrerende clubjes die uiteindelijk de eigen wil willen doordrijven.

Volgens mij is het tijd dat politici er alles aan gaan doen om deze beeldvorming rigoureuus bij te stellen. De verzuiling is voorbij (hoe vaak herken je nog het 'ideologisch gelijk?'), de wijsheid is al lang niet meer het exclusieve domein van de gemeenteraad (the wisdom of the crowds) en het vertrouwen in de politiek is onverminderd laag ("dan doen we het toch zelf?").

Een belangrijke aanzet tot verandering zou wat mij betreft zijn dat we het debat maar eens een tijdje links - of rechts natuurlijk - laten liggen. In plaats daarvan gaat het gemeentebestuur dan in dialoog. Met zichzelf, met elkaar en met de inwoners van de gemeente. Want zeg nou zelf: wie zonder

vooringenomen standpunt een gesprek aangaat heeft toch de meeste kans op nieuwe inzichten?

Nu zou je kunnen denken: dat doen gemeenten toch al? We worden al overladen met inspraakbijeenkomsten en hoorzittingen. Overal worden in rap tempo nota's burgerparticipatie vastgesteld.

debat; discussie

- strijd met argumenten
- tegenover elkaar
- wat stáát er (niet)
- elkaar willen overtuigen
- streven naar het gelijk
- selectief luisteren

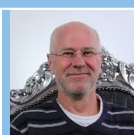
dialoog

- elkaar aanmoedigen
- samen met elkaar
- wat betekent dat voor jou
- elkaar willen leren kennen
- streven naar uitwisseling
- aandachtig luisteren

Ik wil het echter vooral over de manier waarop hebben. Bekijk even dit tabelletje, waarin ik de belangrijkste verschillen tussen dialoog en debat op een rij heb gezet. Wat denk je, voor welk van de beide kolommen zouden de inwoners van uw stad het meest warmlopen? En met welke communicatiehouding van de overheid zouden burgers het best af zijn?

Het is mijn overtuiging dat via de dialoog betere plannen ontstaan en besluiten worden genomen voor de ontwikkeling van de gemeente. Met een breder draagvlak, aanzienlijk minder bezwaarschriften en minder afbreukrisico.

Een tijdje geleden verzorgde ik een workshop voor een voltallige gemeenteraad. Om de raadsleden het verschil te laten ervaren vroeg ik in een rollenspel elke fractie met een voorstel ter oplossing van een vraagstuk te komen en dat met verve te verdedigen. Na een levendig debat werden de voorstellen in stemming gebracht (je mocht alleen niet op je 'eigen' voorstel stemmen). In een tweede ronde werden de fracties uitgedaagd met elkaar samen te werken om het 'beste' voorstel uit te werken naar een nóg beter voorstel. Verwarring alom, want een idee van je politieke concurrent helpen verbeteren? Dát hadden ze nog nooit gedaan... Maar het resultaat, dat mocht er wezen. ●

BEN NITRAUW
AMERSFOORT
www.in-gesprek.nl
 @bennitrau

Gephyrofobie

Hoewel geen besmettelijke aandoening, lijkt er de laatste maanden sprake van een uitbraak van gephyrofobie. Vooral gemeentehuizen worden getroffen. Patiënten ontwikkelen vrijwel acuut een angst voor bruggen. En dat op een moment dat Nederlandse gemeenten volop investeren in het slaan van bruggen.

De gemeentelijke coalitieakkoorden laten er geen misverstand over bestaan: de ladder maakt plaats voor de brug. De weg naar zelfbesturende en meebeslissende burgers is geen stapsgewijze klimtocht, maar een marsroute naar het hart van de samenleving over hier en daar in alle haast aangelegde pontons. De participatieladder zal worden bijgezet in de archiefkast 'ongelukkige beleidsmetaforen'. Afgedankt, evenals de term burgerparticipatie. Overheidsparticipatie heeft de toekomst. De overheid gaat participeren. Zij gaat bruggen slaan. **De brug bevrijdt, uit de politiek-bestuurlijke systeem-werkelijkheid.** De brug verbindt, gemeente en gemeenschap. 'Bruggen slaan', de titel maar toch vooral de opdracht van het in 2012 gesloten regeerakkoord.

En wie bruggen slaat, die moet ook 'over de brug' komen. Dus gaat de overheid 'faciliteren', 'mogelijk maken', 'verbinden', 'stimuleren', 'samen brengen', 'regisseren' en meer van dat. Bij een op zelfredzaamheid gegrondveste participatiesamenleving, hoort immers een dienende overheid. **Op papier is zij er klaar voor. De overheid heeft zichzelf in een betekenisvolle bijrol geschreven. Zij gaat loslaten.** Zij staat niet langer boven, maar in de samenleving. Daar omhelst zij doe-democraten en cocreators en snoeit welig tierende belemmeringen. Zodat bewonersinitiatieven in het volle zonlicht kunnen groeien en bloeien.

Ondertussen zorgen raadsleden, wethouders en ambtenaren voor overvolle wachtkamers bij huisarts en psycholoog. 'U vermijdt op dit moment het oversteken van bruggen?' Inderdaad dokter. 'U raakt gespannen of angstig bij het idee dat u het gemeentehuis moet verlaten om taken en bevoegdheden aan inwoners over te dragen?' Inderdaad dokter. 'U krijgt paniekaanvallen bij de gedachte dat de gemeenteraad niet langer de baas is?'. Inderdaad dokter.

De dokter legt uit dat hier sprake is van een angststoornis. Hij maakt duidelijk dat de ervaren angst niet in verhouding staat tot het werkelijke gevaar. Hij wijst er ook op dat patiënten de gevaren van bepaalde situaties overschatten. 'Dus mijn vastklampen aan representatie wordt ingegeven door een irrealistische angst, en niet door een overtuiging?' Inderdaad raadslid.

'Dus ik overschat het gevaar als ik vrees dat de brug zal instorten als we deliberatie en representatie verknopen?' Inderdaad wethouder. 'Dus ik moet me niet blijven afvragen of een zeker gevaar zich zal voordoen, maar wat het zou betekenen als dat gevaar zich daadwerkelijk zou voordoen?'. Inderdaad ambtenaar.

Medicijnen zijn er niet, maar remedies wel. De dokter vertelt over Oakland Bay Bridge. Daar staat altijd een sleepwagen klaar voor mensen die tijdens het rijden op de brug een paniekaanval krijgen. Hij vertelt ook over speciale taxidiensten, die mensen met gephyrofobie onder professionele begeleiding bijstaan bij het oversteken van een brug. Vergelijk het met vliegangst, zegt de dokter. Stel je open voor de feiten. **Vliegen is niet honderd procent veilig, evenmin als overheidsparticipatie.** Maar autorijden is een groter risico, evenals jezelf opsluiten in het gemeentehuis. Er overlijden immers meer mensen aan verstikking door gebrek aan zuurstof, dan dat er mensen sterven op een brug. 'Echt waar dokter?'

Genezen noch volledig gerust gesteld keren raadsleden, wethouders en ambtenaren terug naar het gemeentehuis. Het raam op een kier. De deur niet helemaal dicht. Voor de zekerheid. 'Doe eens dingen die u juist eng vindt', dat was de opdracht van de dokter. 'Ga na of uw bange vermoedens uitkomen, of dat het misschien wel meevalt'. Ook daar had de dokter wel een punt. Gewoon doen, gewoon die brug oversteken. Zou het zo eenvoudig zijn? Eerst maar even googlen: 'sleepwagen Oakland Bay Bridge'. Of gebruikte de dokter daar wellicht een metafoor? ●

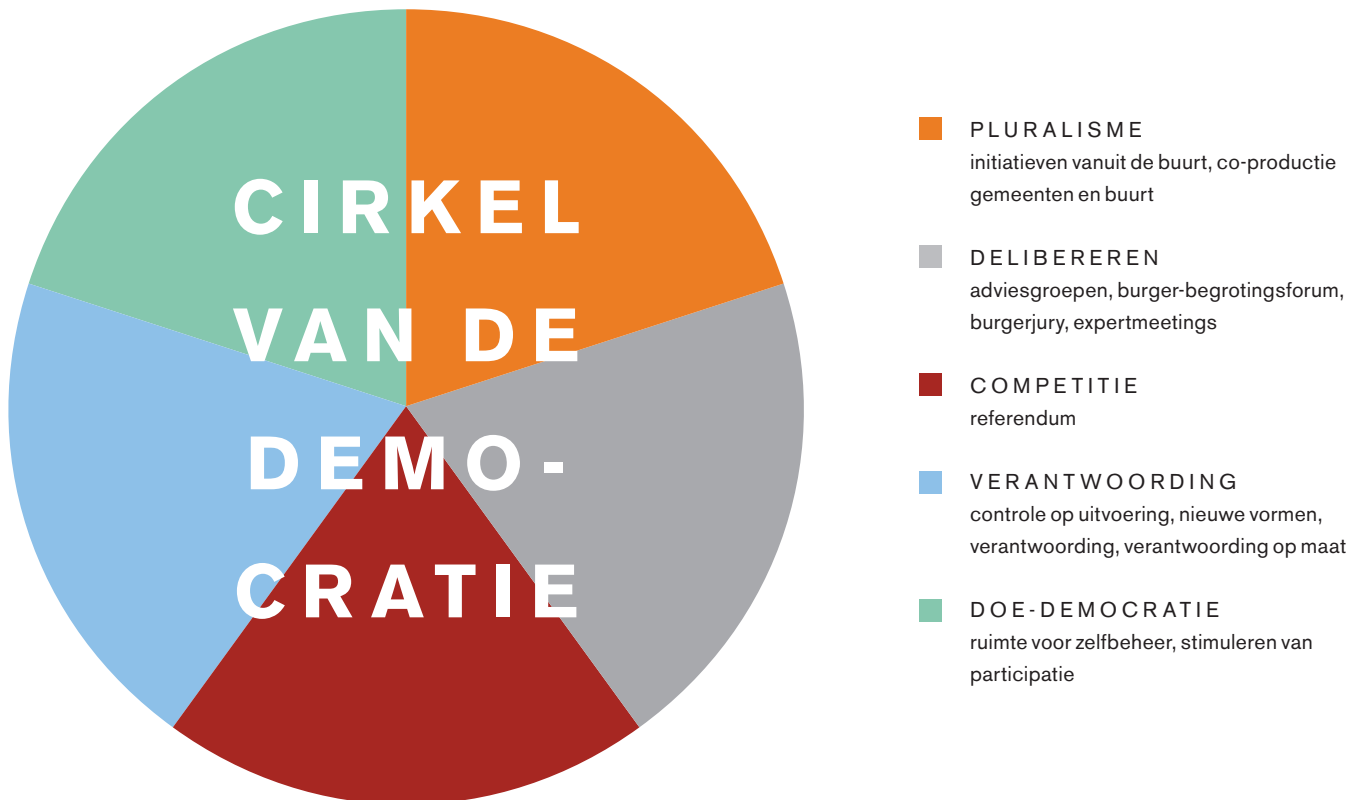
JASPER LOOTS
DE BILT

De gemeenteraad heeft geen toekomst (boek) / Geen toekomst zonder gemeenteraad (overtuiging)
@jasperloots

TEST JE GEMEENTE

De cirkel van democratie en burgerkracht

Hoe beoordeel je gemeenten? Is het vooral goed als de gemeente burgers aan het woord laat? Moet er beter geluisterd worden? Moeten er minder regels komen? Lastig. Want democratie is meer dan stemmen alleen. Het gaat ook om agenderen, onderling debat, zelf verantwoordelijkheid nemen en controleren. Met de cirkel van democratie en burgerkracht maakt je zelf de balans op in je gemeente.

Steeds meer dringt het besef door dat democratie ook met doe het zelve te maken heeft. Daarom is er in gemeenten meer aandacht voor het nemen van initiatieven. Het initiatief vanuit de gemeente faciliteren of niet in de weg staan: het idee is dat we burgerkracht meer kansen moeten geven. De gemeenteraad hoeft en kan niet alleen zorgen voor de democratie. Het gaat er om hoe zij de netwerken in de stad aansluiten op het democratisch proces van de gemeente.

De democratie heeft meer kanten. Zo is een belangrijk onderdeel van de democratie het agenderen, ook wel de **PLURALISTISCHE DEMOCRATIE**: het bepalen van de agenda van de gemeente moet niet aan een beperkte groep voorbehouden zijn. Agendapunten kunnen opkomen vanuit burgerinitiatieven, maar ook meer traditionele actiegroepen die aandacht geven aan zaken die wat uit het zicht waren verdwenen. Is er voldoende ruimte om van buiten de gemeenteraad zaken te agenderen? Een tweede onderdeel is het onderhandelen door middel van open debat: de **DELIBERATIEVE DEMOCRATIE**. Is daar sprake van hiërarchische verschillen, of heeft iedereen kans? Worden verschillen in kennis weggewerkt zodat iedereen kan deelnemen en zijn ideeën naar voren kan brengen? Een derde onderdeel is de **COMPETITIEVE DEMOCRATIE**: het winnen van

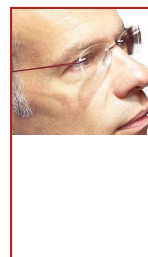
stemmen zou je kunnen zeggen, het voice of Holland of Expeditie Robinson-onderdeel van de democratie. Deze krijgt de meeste aandacht, eens in de vier jaar dan. Is het mogelijk om per referendum zaken voor te leggen aan de bevolking, door middel van een correctief referendum of zelfs een keuze-referendum, waarbij meerdere oplossingen worden voorgesteld?

Wat vaak in gemeenten vergeten wordt is dat ook na het besluit nog wat moet gebeuren. Het vierde onderdeel gaat dan om de verantwoording over resultaten: de **VERANTWOORDENDE DEMOCRATIE**. Het gaat dan om het controleren en beoordelen van resultaten, duiden van resultaten en aan de mensen in buurten en wijken uitleggen wat er is gedaan en wat daarvan is gelukt. Worden daar ook bewoners en bedrijven bij betrokken? **Krijgen mensen de kans om vanuit hun eigen bijzondere expertise te kijken of de resultaten passend zijn** of juist vragen om bijstelling van de gekozen instrumenten?

Het is een cirkel, want na de verantwoording komt de vraag op of de plannen bijgesteld moeten worden. Moet er ergens harder aan getrokken worden? Of bleek een instrument niet zo succesvol als eerst gedacht? Zijn er bijwerkingen van gemeentelijk beleid?

Bij het beoordelen van gemeenten en de netwerkdemocratie kijk ik daarom graag of deze vier onderdelen terug zijn te vinden in het beleid. Het helpt ook als gemeenten een zelf-analyse te maken om te zien of er onbedoeld witte vlekken zijn in het beleid.

Daarnaast is natuurlijk de vraag aan de orde of bepaalde zaken wel in de gemeenteraad moeten terugkomen. **Moet alles wel eerst de arena van de vertegenwoordigende politiek in?** Kunnen buurten daar niet beter zelf voor zorgen? Dat is het vijfde element: de **DOE-DEMOCRATIE**. Lukt de gemeente die drempels er zijn om activiteiten zelf te ondernemen? En het interessante is dat uit die doe-democratie weer nieuwe elementen komen voor de pluralistische democratie: initiatieven, maar ook agenderen van voorheen uit beeld gebleven problemen. ●

HEIN ALBEDA
UTRECHT
 @heinalbeda
 adviseur op het gebied van
 burgerparticipatie en
 verantwoording.
www.heinalbeda.nl

HOE STAAT HET ERVOOR IN JOUW GEMEENTE? DOE DE TEST

		o o r d e e l
PLURALISTISCHE DEMOCRATIE	– Ruimte voor initiatieven, buurt- en wijkschouw om kennis op te halen. – Gezamenlijke initiatieven waar verschillende belangen een rol spelen.	☐ ☐
DELIBERATIEVE DEMOCRATIE	– Gebruik maken van kennis in de stad en daarbuiten (stadsgesprekken, buurtdebatten, braindrainsessies). – Invloed op beleid met adviesgroepen, expertmeetings. – Inbreng bij de begroting, bijvoorbeeld door burgerbegrotingsforum of ideeënbus voor bezuinigingen.	☐ ☐ ☐
COMPETITIEVE DEMOCRATIE	– Hoe zijn de drempels voor het organiseren van een referendum? Is er ook een keuze-referendum mogelijk?	☐
VERANTWOORDENDE DEMOCRATIE	– Controle op de uitvoering; bijvoorbeeld burgervisatie, buurtportiers. Evaluaties laten uitvoeren door bewoners. – Verantwoording resultaten met ICT-nieuwsselectie, gesprek over burgerjaarverslag, bezoek de raad.	☐ ☐
DOE-DEMOCRATIE	– Ruimte voor zelfbeheer, duidelijkheid over de voorwaarden en kennis van de drempels. – Initiatieven voor buurtopbouwwerk.	☐ ☐

Van trein naar trots

Eind januari 2014 zat ik met Marije in de trein. We kwamen terug van een bijeenkomst over de gemeenteraad in de netwerksamenleving. We zochten naar andere, nieuwe manieren om gemeenten te prikkelen, om ze aan het denken te zetten over maatschappelijk initiatief, over spanning tussen de doe- en de representatieve democratie. Niet met een zoveelste publicatie of bijeenkomst maar iets anders, iets onorthodox, iets dat lokaal beweging genereert, dat de nieuwe raadsleden aan het denken zou zetten direct na de verkiezingen. Tijdens die treinreis ontstond 100x100.

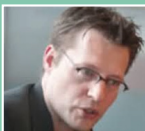
Bijna een jaar later leggen we met enige trots de laatste hand aan deze eindpublicatie. Wat een mooi project is het geworden! Wat een enthousiaste reacties van meer dan 130 correspondenten die zich helemaal vrijwillig wilden inzetten. Wat een enorme bewondering heb ik voor al die correspondenten die op hun vrije avonden in gesprek zijn gegaan met raadsleden, die stukjes hebben geschreven in de lokale pers, zelf initiatieven hebben genomen en voorstellen hebben gedaan om de lokale democratie te verbeteren. Een aantal correspondenten wil zelfs niet stoppen. Het zijn echte burgerjournalisten geworden. Prachtig!

Voor mij is het project een succes. In zeker 50 gemeenten hebben gesprekken plaatsgevonden over het functioneren van de gemeenteraad. Reflecties over checks & balances in

de lokale democratie; precies wat wij wilden bereiken een jaar geleden in de trein. En dat vind ik misschien nog wel het mooiste; ook rare ideetjes die je in de trein bedenkt kunnen uitgroeien tot grote projecten. Als je gaat doen (in plaats van denken en praten), durft te experimenteren, je eigen energie volgt, gelijkgestemden zoekt, ruimte en vertrouwen geeft en als je vooral volhoudt. Dan kan je als individu een verschil maken! Zoals veel correspondenten in hun gemeente hebben gedaan. En zoals veel raadsleden in hun gemeenteraad proberen.

Ik zeg niet dat het makkelijk is. Het was een continu zoekproces. We zaten regelmatig, samen met Yvette en Sofie, met de handen in het haar. Een groot aantal correspondenten is gedurende het jaar dat het project liep, afgevallen. Maar het was wel een leuk en leerzaam zoekproces. En hoopvol ook. Een proces dat ik alle raadsleden van harte aanbeveel. Want raadsleden zijn natuurlijk ook gewone mensen die hun weg zoeken binnen een systeem. Probeer als raadslid wat vaker buiten de kaders van dat systeem te kleuren, zoek naar nieuwe werkwijzen en aanpakken, ga het experiment aan. En hou vol. Want het kan anders en jij kan het verschil maken! Kijk maar naar onze 100x100 correspondenten.

Dank voor dit mooie avontuur. ●

JORNT VAN ZUYLEN
DEN HAAG

De hele dag bezig met maatschappelijk initiatief; op zijn werk als 'aanjager burgerparticipatie' bij het ministerie van BZK, in het land vooral bij gemeenten, in zijn stad bemoeit hij zich met verschillende netwerken en in zijn buurt is hij zelf initiatiefnemer van een nieuw plein